

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่องผลของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน ที่มีต่อความรู้ ทักษะ และ การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ของทหารกองประจำการ ใน กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีหัวข้อเรื่องที่ศึกษา ดังนี้ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

- ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- แนวคิดการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน
- การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่

ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้จากการประสบการณ์

- ความหมายของการเรียนรู้จากการประสบการณ์
- ทฤษฎีการเรียนรู้จากการประสบการณ์
- ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้จากการประสบการณ์
- การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากการประสบการณ์

ตอนที่ 3 แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

- ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- ที่มาของแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
- การนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ตอนที่ 4 กองพันทหารราบ ศูนย์การกำลังสำรอง

- ประวัติความเป็นมาของกองพันทหารราบ ศูนย์การกำลังสำรอง
- ภารกิจ
- เกียรติประวัติของหน่วยงาน

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ตอนที่ 1 แนวคิดในการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน

สำหรับความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนนี้ ได้มีนักการศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ ดังนี้คือ

อุณา นพคุณ (2528) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า หมายถึง กิจกรรมหรือโครงใด ๆ ที่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมจัดขึ้น โดยมีเจตนาและวัตถุประสงค์ที่จะให้การเรียนรู้แก่ประชาชนที่สามารถกำหนดเป้าหมายได้ ผู้รับการศึกษาเองก็มีเจตนาหรือวัตถุประสงค์ในการที่จะให้การเรียนรู้กิจกรรมดังกล่าวจัดให้แก่ประชาชนทุกเพศ ทุกวัย ทุกชุมชนและทุกระดับการศึกษา เพื่อให้บุคคลดังกล่าวมีความรู้ทักษะและทัศนคติค่านิยมที่ดี กิจกรรมทางการศึกษา ที่เรียกว่า เป็นการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะต้องจัดขึ้นในระยะเวลาอันสั้นหลักสูตรยืดหยุ่น ประหยัด และตอบสนองความต้องการความสนใจของผู้เรียนและปัญหาของชุมชน

ปฐม นิคมานนท์ (2528) ได้ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่สังคมจงใจจัดขึ้น เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาโดยเฉพาะ นอกเหนือจากการเรียนตามปกติในโรงเรียน กิจกรรมดังกล่าวอาจจัดเป็นกิจกรรมเฉพาะ หรือเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่นใด ทั้งนี้เพื่อมุ่งสนองความต้องการด้านการเรียนรู้ตามแต่ละบุคคลจะสนใจ

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2529) ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมใด ๆ ที่จัดขึ้นอย่างมีระบบ แต่จัดขึ้นนอกเหนือระบบโรงเรียนภาคปกติ ทั้งนี้ไม่ว่าจะแยกออกเป็นกิจกรรมหนึ่งต่างหาก หรือเป็นส่วนสำคัญของกิจกรรมหลักก็ตาม โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้บริการต่อประชากรให้ได้ความรู้ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่

รัตนา พุ่มไพศาล (2530) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนไว้ว่า เป็นการศึกษสำหรับผู้ที่มีขาดโอกาสที่จะศึกษาเล่าเรียนในโรงเรียนปกติ เป็นการศึกษาที่จัดให้ประชาชนเพื่อเขาจะได้ศึกษาเล่าเรียนสิ่งต่างๆ ตามที่เขาต้องการเรียน

เกียรติวรรณ อมาตยกุล (2533) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็น กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นได้ทั้งในและนอกระบบโรงเรียน โดยไม่มีรูปแบบที่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน ยึดหลักปรัชญาที่ว่า การศึกษาคือชีวิต ชีวิตคือการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาคนให้รู้จักความคิดตัดสินใจ รู้จักการเรียนรู้ด้วยตนเอง มีอิสรภาพจากสิ่งแวดล้อมมากที่สุด โดยมีวิธีการเป็นส่วนประกอบที่ทำให้คนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงเป็นกิจกรรมการศึกษาที่จัดเพื่อคนทุกคนในสังคม

สุรกุล เจนอบรม (2533) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีรูปแบบไม่แน่นอน จัดขึ้นตามความเหมาะสม จัดขึ้นตามความเหมาะสมและความต้องการของผู้เรียน เน้นการพัฒนาของผู้เรียนให้เสรีภาพและความรับผิดชอบแก่ผู้เรียนที่จะกำหนดทางเลือก ความสนใจและแนวการดำเนินชีวิตของตนเอง

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง กิจกรรมทางการศึกษา และมวลประสบการณ์ความรู้ใดๆ ก็ตามที่ได้ขึ้นโดยบุคคล หน่วยงานและสถาบันต่างๆในสังคมโดยมุ่งจัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบโรงเรียนภาคปกติโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ ทักษะและทัศนคติที่พึงประสงค์ของ กลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ ในสังคมโดยยึดหลักการที่ว่า กิจกรรมการศึกษานอกระบบนั้นๆ จะสนองตอบต่อความต้องการ ความสนใจและประยุกต์ใช้แก้ปัญหาแก่กลุ่มเป้าหมายนั้นได้ด้วย

วิศนี ศิลตระกูล (2544) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง กิจกรรมการศึกษาทุกประเภทที่จัดขึ้นสำหรับประชาชนวัยผู้ใหญ่ที่อยู่นอกระบบโรงเรียน แต่ต่อมาหลายประเทศตระหนักว่า การจัดบริการการศึกษาผู้ใหญ่ที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียนนั้น ไม่สามารถครอบคลุมเด็กและเยาวชนที่พลาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน จึงมีการคิดชื่อใหม่ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน (Non-formal Education) เพื่อสามารถจัดบริการได้ครอบคลุมบุคคลทุกช่วงอายุ

อุดม เขยกีวงศ์ (2544) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่าเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษาโดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

สุมาลี สังข์ศรี (2545) ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง การศึกษานอกระบบเป็นกิจกรรมทางการศึกษาทุกรูปแบบที่จัดให้บริการแก่ประชาชน ทุกเพศ ทุกวัยไม่จำกัดพื้นฐานการศึกษา อาชีพ ประสบการณ์ หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้ผู้เรียนได้ความรู้ทางด้านทักษะในการประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้และข่าวสารข้อมูลที่เป็นปัจจุบันในด้านต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต และปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 (แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. 2545) ได้บัญญัติความหมายของการจัดการศึกษานอกระบบว่า หมายถึง การศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็น

เงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

พระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ได้ให้ความหมายการศึกษานอกระบบว่า เป็นกิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้น และมีวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

McCall (1971) ให้ความหมายของคำว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง ประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งหลาย ซึ่งอยู่นอกระบบชั้นเรียนของโรงเรียนภาคปกติการศึกษานอกโรงเรียนนี้เป็นคำที่มีความหมายกว้างขวางมาก หมายถึงการศึกษาทุกอย่าง การเรียนรู้จากพ่อแม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ การเรียนรู้จากเพื่อน การเรียนรู้จากสื่อมวลชน การเรียนรู้จากโรงเรียนผู้ใหญ่ และจากหน่วยพัฒนาต่างๆ การเรียนรู้จากการฝึกงาน การเรียนรู้จากการเป็นสมาชิกกลุ่มหนุ่มสาว เป็นต้น

Paulston (1971) ให้คำจำกัดความไว้ว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน คือการจัดระบบการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ ซึ่งแตกต่างจากการศึกษาในระบบโรงเรียนที่มีความหมายว่า เป็นการศึกษาที่จัดกันเป็นชั้นเรียน เป็นที่ยอมรับกันมาแต่ดั้งเดิมว่า จะต้องเริ่มต้นจากชั้นประถม มัธยม และไปจบลงที่อุดมศึกษา ส่วนการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่ให้คำจำกัดความไว้ค่อนข้างหลวมๆ เพื่อให้รวมถึงกิจกรรมทางสังคมและกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้และทักษะอื่นๆ นอกระบบชั้นเรียนในโรงเรียนปกติ

Coombs (1973) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบการศึกษาภาคปกติ ไม่ว่าจะกิจกรรมจะจัดขึ้นเป็นกิจกรรมต่างหากหรือจัดเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของกิจกรรมใหญ่อื่นๆ เป็นกิจกรรมที่มุ่งบริการกลุ่มผู้เรียนที่กำหนดเป็นกลุ่มเป้าหมาย

Knowles (1984) นักการศึกษาผู้ใหญ่ได้ให้ความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนว่า เป็นกระบวนการที่ผู้ใหญ่ได้เรียนรู้ต่อไปหลังจากที่ได้ออกจากโรงเรียนภาคปกติไปแล้วและเป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นไว้สำหรับผู้ใหญ่ โดยสถาบันต่างๆ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่งโดยเฉพาะ

ดังนั้น จากความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่นักการศึกษาได้ให้คำนิยามไว้ต่าง ๆ กัน สามารถสรุปความหมายของการศึกษานอกระบบโรงเรียน หมายถึง กิจกรรมที่จัดขึ้นนอกเหนือจากการศึกษาในระบบโรงเรียน เพื่อตอบสนองปัญหาหรือความต้องการของแต่ละบุคคล ทั้งยังเปิดโอกาสให้กลุ่มเป้าหมายต่างๆ ในสังคมได้รับการพัฒนาทางด้านความรู้ ทักษะ และทักษะอีกทั้งเป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลา และการวัดประเมินผล ให้สอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมายนั้นๆ อีกด้วย

แนวคิดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

อุ้นตา นพคุณ (2523) ได้อธิบายถึงภารกิจที่เป็นไปได้ของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน เพื่อพัฒนาคนให้มีลักษณะ ดังนี้

1. จัดกิจกรรมการศึกษาอย่างกว้างขวางในหลายๆ รูปแบบตามลักษณะ และสภาพแวดล้อมต่างๆ
2. จัดกิจกรรมทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ปฏิบัติการอยู่ เพื่อเพิ่มพูนทักษะ ความรู้
3. จัดกิจกรรมในรูปแบบของการให้การศึกษา เพิ่มพูนความรู้ หรือการศึกษาต่อเนื่องสำหรับผู้ที่ออกจากระบบการศึกษาในโรงเรียนแล้ว

ปฐม นิคมานนท์ (2528) กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนของไทยที่จัดอยู่ในปัจจุบันจัดเป็น 3 ลักษณะ คือ

1. การให้ความรู้พื้นฐานในการดำรงชีวิต และการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษาประเภทที่จัดสำหรับช่วยให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น ซึ่งการจัดการศึกษารูปแบบนี้จัดในลักษณะการศึกษาผู้ใหญ่ สายสามัญ การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จประเภทต่างๆ
2. การให้การศึกษาเพื่อเพิ่มพูนความรู้ และลักษณะวิชาชีพ ได้แก่ การศึกษาที่จะช่วยให้ผู้เรียนสามารถพัฒนางานอาชีพ และชีวิตความเป็นอยู่ให้ดียิ่งขึ้น การศึกษาประเภทนี้เป็นการจัดการสอนวิชาชีพหลักสูตรระยะสั้น และกลุ่มผู้สนใจ
3. การจัดการศึกษาเพื่อการให้ข่าวสารข้อมูล โดยมีความมุ่งหมายเพื่อให้ข้อมูลและข่าวสารที่จะนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวัน ส่งเสริมความรู้ ความคิดต่างๆ และเพื่อป้องกันกรลืมนหนังสือ การจัดการศึกษาประเภทนี้ในลักษณะห้องสมุดประชาชน ที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน เผยแพร่สิ่งพิมพ์ โสตทัศนศึกษา และสื่อมวลชน

สุนทร สุนันท์ชัย (2530) กล่าวว่า การจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นการมุ่งผลิตเพื่อพัฒนาประชากร ทั้งนี้เพราะเป้าหมายสุดท้ายในการพัฒนา คือ มุ่งให้ประชาชน “มีความสุข อยู่ดีกินดี” โดยเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา เน้นการพึ่งพาตนเองของสังคม เน้นอิสระในการตัดสินใจเลือก นั่นก็หมายถึง การยอมรับนับถือในศักดิ์ศรีแห่งความเป็นมนุษย์ของบุคคล

อาชัญญา รัตนอุบล (2544) ได้อธิบายถึงลักษณะของการศึกษานอกระบบโรงเรียน ซึ่งประกอบด้วยลักษณะต่างๆ ดังนี้

1. ประชากรเป้าหมาย จัดให้แก่ผู้ที่อยู่นอกโรงเรียน โดยไม่คำนึงถึงอายุของผู้เรียน ผู้เรียนมาจากทุกกลุ่มอายุ ซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ มีภารกิจด้านการประกอบอาชีพอยู่แล้ว รวมทั้งผู้ที่พลาดโอกาสจากการศึกษาภาคปกติอีกด้วย กิจกรรมที่จัดโดยทั่วไปแล้วจะไม่มีกำหนดพื้นความรู้เดิมของผู้เรียน

2. โครงสร้างและการบริหารงาน มีโครงสร้างที่ยืดหยุ่นได้ ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ที่จัดขึ้นของแต่ละหน่วยงานและจะมีลักษณะที่เป็นอิสระต่อกัน เนื่องจากมาจากหลายสังกัด การบริหารระดับท้องถิ่นจะมีบทบาทมากขึ้น และส่วนใหญ่จะดำเนินการภายใต้หน่วยงานของรัฐบาลหน่วยงานธุรกิจ องค์กร สมาคม และมูลนิธิต่างๆ ที่ให้ความสำคัญต่องานการศึกษานอกระบบโรงเรียน

3. ปรัชญาการศึกษา มีปรัชญาการจัดการศึกษาที่ยึดหลักการเรียนรู้เพื่อชีวิตจริง ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการเรียนรู้เพื่อการทำงาน เน้นการศึกษาที่เน้นให้คนรู้จักคิด รู้จักตัดสินใจ และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในชีวิตประจำวัน

4. วัตถุประสงค์ เป็นวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ภายใต้ระยะเวลาที่กำหนดไว้อันสั้น โดยมุ่งหวังให้เห็นผลของการเปลี่ยนแปลงโดยทันที และมีความสมบูรณ์ในตนเอง สนองความต้องการการเรียนรู้ที่เป็นปัจจุบันหรือในอนาคตอันใกล้ของบุคคลและสังคม

5. หลักสูตรและเนื้อหาวิชา หลักสูตรมีลักษณะที่เป็นเนื้อหาตรงกับความต้องการของส่วนบุคคล ส่วนใหญ่แล้วมักเป็นหลักสูตรระยะสั้น เพื่อมุ่งสนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์ได้ทันทีทันใด และสามารถนำไปใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันที่ตนกำลังประสบอยู่ได้อย่างเหมาะสม ด้วยเหตุนี้ทำให้ส่วนใหญ่แล้วผู้เรียนจะร่วมกับผู้สอนกำหนดหลักสูตรตามที่ตนสนใจ และเนื้อหาวิชานี้เน้นการลงมือปฏิบัติ

6. การเรียนการสอนและวิธีการ เน้นให้ผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและสนับสนุนแหล่งวิทยาการ และภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอนอย่างเต็มที่ ด้วยเหตุนี้คุณสมบัติของผู้สอนจึงไม่จำกัดคุณวุฒิ หากอาศัยบุคลากรที่มีความชำนาญด้านต่างๆ มาเป็นผู้สอนในลักษณะของวิทยากรผู้ให้ความรู้เฉพาะเรื่อง กิจกรรมการเรียนการสอนจะจัดในสภาพแวดล้อม

ที่มีความสัมพันธ์กับการดำรงชีวิตประจำวันของผู้เรียน และเป็นกิจกรรมที่มีลักษณะยืดหยุ่น และสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนเป็นสำคัญ สำหรับวิธีการเรียนการสอนและวิธีการจัดกลุ่มผู้เรียนก็จะจัดให้สนับสนุนบรรยากาศที่จะสามารถเอื้ออำนวยต่อการเรียนรู้ได้ดี เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ และไม่เน้นแบบแผนที่เคร่งครัดมากเกินไป

7. การลงทุนและค่าใช้จ่าย เป็นการลงทุนที่ประหยัด โดยใช้ทรัพยากรและบุคลากรที่มีอยู่ในชุมชนมาใช้ประโยชน์ในการเรียนการสอน ด้วยเหตุนี้ จึงไม่มีการกำหนดค่าใช้จ่ายในการเรียนการสอนไว้อย่างแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับลักษณะของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นๆ

8. ระยะเวลา เวลาของการเรียนการสอนจะมีความยืดหยุ่นเป็นไปตามลักษณะของเรื่องที่จะศึกษาและลักษณะของกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดขึ้น ซึ่งสามารถเรียนได้ในเวลาราชการนอกเวลา ตอนเย็น ตอนกลางคืน หรือช่วงใดช่วงหนึ่งก็ได้ตามความสะดวกและความเหมาะสมของผู้เรียน โดยไม่กำหนดเวลาไว้แน่นอน สามารถเรียนได้ตลอดชีวิต สำหรับระยะเวลาที่ใช้เรียนจะเป็นระยะเวลาช่วงสั้น โดยขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน

9. สถานที่ ไม่มีสถานที่หรือสถาบันอย่างเป็นทางการแน่นอนตายตัว โดยสามารถใช้สถานที่ที่เหมาะสมกับสภาพชุมชน ตามความสะดวกและโอกาสของผู้สอนและผู้เรียน เช่น บ้าน โรงเรียน ศาลาวัด ใต้ร่มไม้ เป็นต้น

10. ผลที่ได้รับ ผู้เรียนอาจจะได้รับใบประกาศ วุฒิบัตร หรือประกาศนียบัตร แต่อย่างไรก็ดี สิ่งต่างๆ เหล่านี้ก็ไม่ใช่ว่าสิ่งจำเป็นหรือเป็นสิ่งที่สำคัญเท่ากับการได้รับและนำความรู้ไปใช้ประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของตนเองต่อไป

สุมาลี สังข์ศรี (2545) กล่าวว่า การศึกษานอกระบบเป็นการศึกษาที่นำปรัชญาหลายปรัชญาหลายปรัชญามาประยุกต์ผสมผสาน ซึ่งปรัชญาต่างๆ ที่นำมาเป็นหลักได้แก่ การศึกษาตลอดชีวิต พัฒนาการนิยม มนุษยนิยม คิดเป็น และปรัชญาทางพระพุทธศาสนา โดยหลักการจัดการศึกษานอกระบบยึดหลักการ ดังต่อไปนี้

1. ความครอบคลุมทั้งถึงทุกกลุ่มเป้าหมาย
2. ความเท่าเทียมและเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษา
3. การเปิดโอกาส สร้างโอกาส และขยายโอกาสทางการศึกษา
4. สนองความต้องการของบุคคลและสังคม
5. การจัดกิจกรรมที่หลากหลายให้กลุ่มเป้าหมายมีสิทธิเลือก
6. มีความยืดหยุ่น และเข้าถึงได้ง่าย ลดกฎระเบียบ ขั้นตอนและเปิดโอกาสสำหรับทุกกลุ่ม

เป้าหมาย

7. จัดบริการให้ใกล้ชิด เข้าถึงตัวผู้เรียน เช่น การใช้สื่อประเภทต่างๆ มีแหล่งการเรียนรู้ในชุมชน
8. จัดกิจกรรมให้ผสมกลมกลืนกับวิถีชีวิต ไม่ให้แปลกแยกไปจากการดำเนินชีวิต
9. จัดกิจกรรมให้มีความต่อเนื่อง
10. สร้างแรงจูงใจ สร้างนิสัยใฝ่เรียน ใฝ่รู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้แก่กลุ่มเป้าหมาย
11. ให้ทุกฝ่ายมีส่วนร่วมทั้งภาครัฐ เอกชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมของประชาชน
12. ให้ชุมชนเป็นฐานการเรียนรู้ โดยเริ่มที่ชุมชน และชุมชนเป็นหลักในการดำเนินการ
13. เน้นการเรียนรู้ตามสภาพปัญหา
14. เปลี่ยนภาพของการศึกษาจากห้องเรียน การท่องจำ การบอกความรู้มาเป็นภาพของการร่วมเรียนรู้จากการดำเนินชีวิต และสภาพปัญหาจริงของการร่วมเรียนรู้จากการดำเนินชีวิต และสภาพปัญหาจริง

ดังนั้น สรุปได้ว่าแนวคิดของการศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นการศึกษาที่เปิดโอกาสให้กับประชาชนทุกช่วงวัย เพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียน ซึ่งการศึกษานอกระบบโรงเรียนจะมีความยืดหยุ่นในด้านต่างๆ ได้แก่ ผู้สอน ผู้เรียน ระยะเวลา เนื้อหาหลักสูตร สถานที่ รวมถึงการจัดการบริหาร อีกทั้งต้องสอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลง สอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย และสามารถนำสิ่งที่ได้รับจากการศึกษานอกระบบโรงเรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง

ประเภทการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน

นักการศึกษาหลายท่านได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบไว้ดังนี้

สุนทร สุนันท์ชัย (2529) ได้กล่าวถึงการศึกษานอกระบบโรงเรียนไทยพบว่ามีขอบข่ายครอบคลุมเนื้อหาต่างๆ 6 ประเภท ดังนี้

1. สามัญศึกษาทั่วไป เป็นการศึกษาเทียบเท่าระบบโรงเรียน ตั้งแต่ชั้นอ่านออกเขียนได้จนถึงระดับอุดมศึกษา โดยผู้เรียนได้รับคุณวุฒิตามระดับที่ศึกษา
2. การฝึกอาชีพ ได้แก่ การฝึกทักษะอาชีพตามต้องการของผู้เรียนในสาขาต่างๆ
3. การศึกษาด้านสุขภาพ สวัสดิภาพ และชีวิตในครอบครัว ได้แก่ การป้องกันรักษา โรคภัยไข้เจ็บ โภชนาการ สวัสดิศึกษา การจัดสิ่งแวดล้อม ฯลฯ

4. การศึกษาด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การปกครองประเทศ การปกครองท้องถิ่น การออกเสียงเลือกตั้ง กิจการสาธารณะ การเสียภาษีอากร สิทธิหน้าที่ของประชาชน องค์กรต่างๆ

5. การศึกษาเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ การศึกษาเสรี การดนตรี ศิลปะ นันทนาการ ศาสนา ฯลฯ

6. การศึกษาเพื่อพัฒนาชุมชน ได้แก่ การศึกษาเพื่อมุ่งให้เกิดความสามารถในการมีส่วนร่วมในชุมชน

รัตนา พุ่มไพศาล (2530) ได้แบ่งประเภทของการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยพิจารณาจากจุดประสงค์และเนื้อหาของกิจกรรม ออกเป็น 6 ประเภท ดังนี้

1. การศึกษาด้านสามัญ หรือความรู้พื้นฐาน (General or Basic Education) ได้แก่ ความรู้ด้านหนังสือ การอ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็น ตลอดจนความสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคม การศึกษาประเภทนี้ ได้แก่ การศึกษาก่อนประถมศึกษา การศึกษาผู้ใหญ่สายสามัญ การศึกษาแบบเบ็ดเสร็จ และมหาวิทยาลัยเปิด

2. การศึกษาด้านอาชีพ (Occupational Education) มุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางเศรษฐกิจ และทักษะที่เป็นประโยชน์ในการประกอบอาชีพ

3. การศึกษาสำหรับการพัฒนาชุมชน (Community Improvement Education) ได้แก่ การให้การศึกษากับกิจการของท้องถิ่น และสถาบันชาติ ตลอดจนกระบวนการต่างๆ ในสังคม เช่น การปกครองในภูมิภาค การปกครองชาติ การร่วมมือสหกรณ์โครงการของชุมชนต่างๆ และกิจกรรมอื่น ที่เอื้อต่อการพัฒนาชุมชน

4. การศึกษาสำหรับปรับปรุงความเป็นอยู่ในครอบครัว (Family Improvement Education) ได้แก่ การปลูกฝังความรู้ ทักษะ ทศนคติที่มีต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลในครอบครัว เช่น ความรู้ ความสามารถในเรื่องสุขภาพอนามัย เป็นต้น

5. การศึกษาประเภทที่มุ่งเสริมสร้างความสมบูรณ์แห่งชาติ เช่น การดนตรี ศิลปะ นันทนาการ การศึกษาปรัชญาศาสนา เป็นต้น

6. การศึกษาเพื่อพัฒนาการจัดการและเพิ่มผลผลิต

อาชัญญา รัตนอุบล (2542) ได้สรุปการจัดเนื้อหา กิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยแบ่งได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาต่อเนื่อง ได้แก่ การศึกษานอกระบบโรงเรียนสายสามัญ ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย การศึกษาเพื่อชุมชนในเขตภูเขา เป็นต้น

2. การศึกษาด้านทักษะอาชีพ คือ กิจกรรมฝึกอาชีพเพื่อมุ่งพัฒนาความรู้ ทักษะที่เป็นประโยชน์เพื่อการประกอบตามความต้องการในสาขาวิชาต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสาขาเกษตรกรรม พาณิชยกรรม อุตสาหกรรม คหกรรม ศิลปกรรมและหัตถกรรม

3. การให้บริการข่าวสารข้อมูลและสารสนเทศต่างๆ ได้แก่ กิจกรรมการจัดห้องสมุดประชาชนจังหวัด ห้องสมุดประชาชนอำเภอ ห้องสมุดประชาชนตำบล ที่อ่านหนังสือและแหล่งความรู้ประจำหมู่บ้าน ห้องสมุดเคลื่อนที่ หน่วยโสตทัศนศึกษา วิทยุศึกษา โทรทัศน์ เพื่อการศึกษา ตลอดจนหนังสือ วารสาร และสิ่งพิมพ์เพื่อเผยแพร่ความรู้ต่างๆ เป็นต้น

4. การศึกษาด้านสุขภาพอนามัย การปรับปรุงชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว ชุมชนและสิ่งแวดล้อม คือ ความรู้ ทักษะและทัศนคติต่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ได้แก่ การป้องกันรักษา รักษาโรคภัยไข้เจ็บ สุขภาพอนามัย โภชนาการ บริโภคศึกษา ความสัมพันธ์ในครอบครัว และการวางแผนครอบครัว เป็นต้น

5. การศึกษาเพื่อสันติภาพและด้านการเมืองการปกครอง ได้แก่ การสร้างความสงบเรียบร้อย การปกครองในระดับต่างๆ องค์การประชาชน การใช้สิทธิและหน้าที่ในกระบวนการทางสังคม เช่น กิจกรรมเพื่อชุมชน การเสียภาษีอากร การเลือกตั้ง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองประเทศ เป็นต้น

6. การศึกษาด้านศิลปวัฒนธรรมและกิจกรรมเพื่อพัฒนาบุคคล ได้แก่ กิจกรรมด้านศิลปวัฒนธรรม ประเพณี กิจกรรมทางศาสนา นันทนาการ การใช้เวลาว่าง หรืองานอดิเรก เช่น ดนตรี การละคร กีฬา พักผ่อน เป็นต้น

Combs (1974) ได้จำแนกประเภทการศึกษานอกระบบไว้ 4 ประเภท คือ

1. การศึกษาพื้นฐาน เป็นการจัดให้ประชาชนในชนบท อ่านออกเขียนได้ คิดเลขเป็นนอก จากนั้นยังมีความเข้าใจเบื้องต้นด้านวิทยาศาสตร์และสิ่งแวดล้อม

2. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน เป็นการเสริมความรู้ ทักษะ และเจตคติในการปรับปรุงคุณภาพชีวิตของครอบครัว เช่นเรื่อง สุขภาพอนามัย โภชนาการ การดูแลบ้านเรือน การเลี้ยงเด็กอ่อน การซ่อมแซมบ้านเรือน การวางแผนครอบครัว

3. การศึกษาเพื่อปรับปรุงชุมชน เป็นการพัฒนาประชาชนให้สามารถปรับปรุงชุมชนของตนได้ ประชาชนสามารถปกครองตนเองได้ ให้อำนาจเรื่องสหกรณ์ การจัดทำโครงการของชุมชนได้

4. การศึกษาเพื่อการอาชีพ เป็นการพัฒนาความรู้ ทักษะ กิจกรรมที่ให้ประชาชน อาชีพ มีรายได้ เพื่อความเป็นอยู่ที่ดี

จากประเภทของการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่ได้กล่าวมานั้น เห็นว่าเป็นการจัดกิจกรรมการศึกษาที่ครอบคลุมในทุกๆ ด้าน เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาในตัวบุคคล ครอบคลุม ทักษะอาชีพ สุขภาพอนามัย ศิลปวัฒนธรรม รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนและสังคม อีกทั้งตอบสนองความต้องการของแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง ซึ่งถึงว่าการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนนั้นเป็นการศึกษาที่มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาทั้งในด้านต่างๆ โดยมีกระบวนการเรียนการสอนที่ยืดหยุ่นตามสถานการณ์และสอดคล้องกับสภาพความต้องการของกลุ่มเป้าหมายที่หลากหลายอีกด้วย

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่

การจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนที่จัดสำหรับผู้ใหญ่นั้นมีลักษณะเฉพาะ ซึ่งมีผู้เชี่ยวชาญได้เสนอแนวทางการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ไว้ต่างๆ ดังต่อไปนี้

สมคิด อิศระวัฒน์ (2543) ได้เสนอแนวทางในการสอนผู้ใหญ่ไว้ ดังนี้

1. การสอนผู้ใหญ่ ควรกำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น 3 ด้าน คือ ด้านความรู้ ความคิด ด้านความรู้สึก และการปฏิบัติ การดำเนินการให้ผู้เรียนบรรลุเป้าหมายทั้ง 3 ด้านเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเรียนรู้อย่างแท้จริง
2. การเน้นเป้าหมายในแต่ละด้าน ในแต่ละวิชาไม่เหมือนกัน ทำให้เป้าหมายการสอนอาจเน้นกิจกรรมแตกต่างกัน เช่น การฝึกปฏิบัติ เจตคติหรือด้านความรู้ ความเข้าใจ เป็นต้น
3. เป้าหมายด้านความรู้ควรทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ในระดับลึก กล่าวคือ ในระดับที่ผู้เรียนสามารถนำความรู้นั้นไปใช้ได้
4. การจัดฝึกอบรมทุกครั้ง ผู้สอนต้องเน้นเรื่องการสร้างเจตคติเป็นอันดับแรก ผู้สอนต้องปรับเจตคติของผู้เรียนให้มีความสนใจ เพราะความรู้สึกที่ดีจะเป็นสิ่งจูงใจให้ผู้เรียนเกิดความอยากเรียนต่อไป
5. การสอนซึ่งเน้นเจตคติเป็นสิ่งที่อาศัยเวลามากกว่าการสอนที่เน้นความรู้
6. การสอนผู้ใหญ่ให้ได้ผลดีต้องใช้วิธีที่หลากหลายวิธี ความหลากหลายของวิธีการสอน จะช่วยให้ผู้สอนเกิดความเข้าใจ
7. ผู้สอนควรเปลี่ยนวิธีการสอนทุกครั้งเมื่อสอน ไม่ควรสอนด้วยวิธีการเดิมทุกครั้ง
8. เทคนิคที่ใช้สอนผู้ใหญ่แต่ละกลุ่มอาชีพมีจุดเน้นต่างกัน
9. การวางแผนการสอนจะช่วยให้ผู้สอนนำเสนอวิธีการสอนได้หลายแบบ

10. การวิเคราะห์วิธีการสอนแบบในมุมมองต่างๆ ทำให้ผู้สอนรู้จักอ่อนของวิธีการสอนแต่ละแบบคืออะไร ทำให้สามารถเลือกวิธีการสอนได้เหมาะกับวัตถุประสงค์และผู้เรียน

Kidd (1973) กล่าวว่า การเรียนรู้ของผู้ใหญ่จะต้องเกี่ยวข้องกับการทำงาน ความเป็นอยู่บทบาทและภารกิจของบุคคลนั้น โดยลักษณะของกิจกรรมที่เหมาะสมและทำให้ผู้ใหญ่เรียนรู้ได้ดีขึ้น จะต้องเป็นกิจกรรมที่สนองความต้องการของผู้ใหญ่โดยตรง มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน และส่งเสริมการเรียนรู้ได้เป็นอย่างดี ได้แก่

1. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่สามารถสนองความต้องการของผู้ใหญ่โดยตรง
2. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์ชัดเจน ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนรู้สึกได้ว่าตนเองประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว
3. เป็นกิจกรรมที่ไม่มีข้อจำกัดในเรื่องเวลาหรือกำหนดเวลาให้เหมาะสมกับวัย เพราะการเร่งในเรื่องเวลาทำให้ประสิทธิภาพของการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ลดน้อยลง
4. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับปัญหาแวดล้อมในชีวิตประจำวัน ซึ่งผู้ใหญ่เห็นว่าจำเป็นและสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้
5. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ใช้เหตุผลมากขึ้น
6. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่ไม่ต้องใช้พลังกำลังมาก โดยเฉพาะผู้ใหญ่ในวัยกลางคน
7. เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เกี่ยวกับปัญหา และการเปลี่ยนแปลงของชีวิตในแต่ละวัย (ภารกิจตามวัย)

Knowles (1980) ได้เสนอรูปแบบการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ ดังนี้

1. สร้างบรรยากาศความเป็นกันเอง เป็นการแสดงการยอมรับในเอกลักษณ์ของผู้เรียนผู้ใหญ่แต่ละบุคคล แสดงความยินดีที่ได้รู้จักและยอมรับในความแตกต่างและความเป็นคนของแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นการเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของแต่ละบุคคล ความรู้สึกนี้จะพัฒนาต่อไปเป็นความรู้สึกเคารพซึ่งกันและกัน เป็นความรู้สึกไว้วางใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะเป็นผลดีต่อไปคือกล้าแลกเปลี่ยนความคิดเห็น

2. จัดโครงสร้างทางกายภาพ ห้องเรียนมีบรรยากาศที่ไม่เป็นทางการ ขนาดของโต๊ะและเก้าอี้เหมาะกับผู้ใหญ่ นั่งสบาย การจัดโต๊ะและเก้าอี้หลีกเลี่ยงการจัดแบบห้องบรรยาย ต้องจัดให้อยู่ในลักษณะล้อมวงคุยกัน เพื่อเอื้อต่อการสื่อสารแบบสองทางของสมาชิกทุกคน ขณะพูดทุกคนได้มองเห็นผู้พูด ทั้งนี้เพื่อมุ่งกระตุ้นให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ผู้เรียนผู้ใหญ่สะสมติดตัวมา

3. ผู้สอนอำนวยความสะดวกให้ผู้เรียนวิเคราะห์ความต้องการของตัวเอง ตามความเชื่อเบื้องต้นของ Andragogy ที่ผู้ใหญ่มีความต้องการที่จะนำตนเอง นั่นคือ ผู้เรียนผู้ใหญ่บอกว่าต้องการสิ่งใดได้และถ้าหากติดขัดผู้สอนต้องช่วยแนะนำวิธีการหรือเครื่องมือในการวิเคราะห์ความต้องการของผู้เรียน การที่ผู้เรียนระบุความต้องการของตนเอง มีข้อดีแรกคือ ศักดิ์ศรีของมนุษย์ที่ได้ระบุความต้องการของตนเอง ข้อดีต่อมาคือ เกิดความมุ่งมั่นผูกพันต่อเป้าหมายที่ตนเองเป็นผู้กำหนด

4. ผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนกำหนดวัตถุประสงค์ที่เป็นจริงได้ ในทางการศึกษา ในการเขียนความต้องการให้ผู้เรียนระบุของวัตถุประสงค์ทางการศึกษาที่เหมาะสม ผู้เรียนผู้ใหญ่บางคนสามารถเขียนได้เอง หากติดขัดผู้สอนต้องช่วยแนะนำและให้ความสะดวก ข้อดีของการที่ผู้เรียนเป็นผู้กำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาของตนเอง ก็เช่นเดียวกับข้อดีของการวิเคราะห์ความต้องการ

Imel (2000) กล่าวว่า ในการจัดการเรียนการสอนสำหรับผู้ใหญ่เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ควรคำนึงถึงปัจจัยต่างๆ ดังนี้

1. ให้ความสนใจต่อบริบท การเข้าใจบริบทมีผลต่อความสำเร็จในการสอนเพราะผู้เรียนแต่ละคนมีบรรทัดฐาน และค่านิยมที่มีอิทธิพลต่อแนวทางการเปลี่ยนแปลง

2. เตรียมพร้อมที่จะเป็นฝ่ายรุก ในการสอนจะต้องมีการเตรียมตัวเพื่อริเริ่มกับการเปลี่ยนแปลงใหม่ๆ ซึ่งอาจรวมถึงการเตรียมสื่อ อุปกรณ์ และเครื่องมือที่สามารถใช้ในชีวิตประจำวันของผู้เรียนด้วย

3. มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ ในการสอนอาจจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ เช่น การอ่านหรืออภิปรายร่วมกันเพื่อกระตุ้นให้เกิดการวิเคราะห์ เป็นต้น

4. ลงมือปฏิบัติ การปฏิบัติจะทำให้เห็นแนวคิดใหม่ๆ เป็นการทดสอบความเชื่อ หรือการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นจากการเรียนรู้ และได้รับรู้ถึงผลของการเปลี่ยนแปลงนั้น ซึ่งผู้ใหญ่จะสามารถเรียนรู้ได้จากกระบวนการดังกล่าวทั้งหมด

จากแนวคิดการจัดกิจกรรมการศึกษานอกระบบโรงเรียนสำหรับผู้ใหญ่ สามารถสรุปได้ว่าการจัดการศึกษาสำหรับนั้นมีความแตกต่างกับวัยอื่นๆ โดยการจัดกิจกรรมจะต้องเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและจะต้องสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนอีกด้วย รวมไปถึงการออกแบบขั้นตอนในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่นั้น ต้องเป็นเนื้อหาที่สามารถนำไปใช้ได้ทันทีในชีวิตจริงและต้องเข้ากับสถานการณ์ในปัจจุบัน หรือการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคม โดยเทคนิคที่ใช้ในการจัดกิจกรรมสำหรับผู้ใหญ่นั้นจะต้องมีความหลากหลาย แต่เน้นการกระทำมากกว่ามากกว่าการบรรยาย รวมทั้งผู้สอนที่ต้องเป็นผู้ที่อำนวยความสะดวกที่ดี เพื่อให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ที่มีประ

สติภาพ รวมทั้งสภาพแวดล้อมบรรยากาศ สถานที่ต้องเอื้อประโยชน์ให้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุดอีกด้วย

ตอนที่ 2 แนวคิดทฤษฎีการเรียนรู้จากการประสบการณ์

ความหมายของการเรียนรู้จากการประสบการณ์

สำหรับความหมายของการเรียนรู้จากการประสบการณ์นี้ ได้มีนักปรัชญาและนักการศึกษาหลายคนที่เกี่ยวข้องได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากการประสบการณ์ ดังนี้คือ

ชัยพร วิชชาวูช (2542) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือการจัดประสบการณ์ตรงให้เกิดการเรียนรู้เอง โดยตัวเองเป็นผู้ลงมือทำ หรือการเรียนรู้จากการสังเกต ซึ่งไม่จำเป็นต้องทำเองเพื่อให้ถูกคิด / ผุ้ดู (Insight) เน้นที่ประสบการณ์ตรงกับการสังเกต

ทิตินา แคมมณี (2545) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้แบบเน้นประสบการณ์ หมายถึง การดำเนินการอันจะช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามเป้าหมาย โดยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่จำเป็นต่อการเรียนรู้ในเรื่องที่เรียนรู้ก่อนแล้ว จึงให้ผู้เรียนย้อนไปสังเกตทบทวนสิ่งที่เกิดขึ้น และนำสิ่งที่เกิดขึ้นมาคิดพิจารณาไตร่ตรองร่วมกัน จนกระทั่งผู้เรียนสามารถสร้างความคิดรวบยอดหรือสมมติฐานต่าง ๆ ในเรื่องที่เรียนรู้ แล้วจึงนำความคิดหรือสมมติฐานเหล่านั้นไปทดลองหรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ต่อไป

พรประภัสสร ปริญาญกุล (2546) กล่าวถึงการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ไว้ว่า การเรียนรู้ที่ได้รับจากประสบการณ์จะต้องมีลักษณะเป็นขั้นตอนหรือกระบวนการ ความรู้ที่ได้รับจะเป็นความรู้ที่เป็นผลสะท้อนมาจากประสบการณ์หรือกิจกรรม

Jackson (1976) ให้ความเห็นว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์หมายถึง วงจรแห่งการเรียนรู้จากการฝึกปฏิบัติ หรือวงจรของ การลองทำ เมื่อผู้เรียนเกิดประสบการณ์จากผลของการกระทำ จะเกิดการปรับเปลี่ยนความรู้เดิมเป็นความรู้ใหม่

Dewey (1983) ได้ให้ความหมายของการเรียนรู้จากการประสบการณ์ว่าเป็นวงจรของการลองกระทำ เป็นการเรียนรู้ที่เกิดจากการกระทำจริง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความรู้ใหม่หรือผู้เรียนปรับเปลี่ยนตนเองในการปฏิบัติตามบทบาทใหม่

Kolb (1984) ให้ความหมายของการเรียนรู้จากการประสบการณ์ ซึ่งสามารถสรุปได้ว่า เป็นกลยุทธ์ในการเชื่อมโยงประสบการณ์ในห้องเรียนและการเรียนการสอน ภายนอกห้องเรียนก่อให้เกิด

ความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง เป็นวิธีการที่ให้นักเรียนเกิดความเจริญงอกงาม และมีพัฒนาการส่วนบุคคล

Pfeiffer and Ballew (1988) ให้ความหมายว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่าเป็นการกำหนดวัตถุประสงค์ในการกระตุ้นผู้เรียนให้มีความรู้สึกที่ดีในการเรียนรู้เหมือนกับสิ่งที่เขาคิดพยายามทำให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึกใหม่ เกิดความใหม่ การเรียนรู้จากประสบการณ์ จะเกิดเมื่อบุคคลเกี่ยวข้องกับผูกพันในกิจกรรม การวิเคราะห์บททวนอย่างมีวิจารณญาณเชิงนามธรรมที่เป็นประโยชน์ ให้เหตุผลในการทำงาน โดยอิงสมมุติฐาน

Evans (1994) ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า หมายถึง ความรู้และทักษะที่ได้รับ ประสบการณ์จากการทำงาน จากการใช้ปฏิบัติ และการศึกษาที่ไม่เป็นทางการโดยผ่านจากการศึกษาทุกประเภท หรือจากด้านสายอาชีพ การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้จากหนังสือ จากการบรรยาย การทดลอง ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นชุดวิธีการเรียนรู้หนึ่งจากหลายๆ ชุด

Burnard (1996) ได้ให้ความหมายว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ คือการเรียนรู้จากประสบการณ์ทั้งหมดโดยการกระทำ การคิดทบทวนเกี่ยวกับการกระทำ หรือการเรียนรู้โดยทางอ้อมโดยการเข้าไปเกี่ยวข้องกับสถานการณ์ต่าง ๆ หรือโดยการสังเกตผู้อื่น ซึ่งอาจเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิต การทำงาน และการศึกษา มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ คือ 1) เป็นประสบการณ์ส่วนบุคคล 2) มีการคิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์นั้น ๆ 3) เกิดความรู้และความหมายอันเป็นผลจากการคิดทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ และ 4) มีการประยุกต์ความรู้ไปสู่การปฏิบัติ

Luckman (1996) ให้ความหมายของการเรียนรู้จากประสบการณ์ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้เรียนได้สร้างความรู้ ทักษะ และคุณค่าจากประสบการณ์ตรง

Craig (1997) ให้ความหมายว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง ความรู้ ทักษะหรือความสามารถที่ได้รับจากการสังเกต การได้รับกระตุ้น หรือการมีส่วนร่วมในการปฏิบัติและดำเนินกิจกรรมการเรียนรู้ โดยเข้าร่วมด้วยความสมัครใจ ร่วมปฏิบัติ วิเคราะห์ข้อมูลอย่างมีวิจารณญาณ และนำไปประยุกต์ใช้ ดังนั้น การเรียนรู้จากประสบการณ์ จึงหมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้ได้ประโยชน์ด้านความรู้และการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม ซึ่งเกิดได้ทั้งในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน สถานที่ทำงาน การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นการเข้าร่วมเพื่อทดสอบทฤษฎีเพื่อตอบสนองผู้เรียนให้สามารถตอบคำถามและแสวงหาคำตอบได้ด้วยตนเอง

จากความหมายทั้งหมดข้างที่ได้กล่าวมาข้างต้นนั้น สามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนรู้ที่ผู้เรียนจะได้สร้างความรู้และทักษะต่างๆ โดยเน้น

การปฏิบัติ โดยใช้ประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐานในการพิจารณาทบทวน ไตร่ตรอง
อย่างมีเหตุผลและตีความสรุปเป็นความรู้สำหรับตนเอง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์

พรประภัสสร ปริญญาญกุล (2546) ได้เสนอขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดย
เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การสร้างประสบการณ์ (Do) ผู้สอนทบทวนความรู้เดิมหรือประสบการณ์เดิมแล้วจัดกิจกรรม
ให้ผู้เรียนได้ลงมือกระทำกิจกรรม โดยสร้างความสนใจให้กับผู้เรียน กระตุ้นให้ผู้เรียนได้
เรียนรู้จากการกระทำมากกว่าการบรรยายหรือแสดงให้ดู เพื่อให้ผู้เรียน เรียนรู้สิ่งใหม่จากประสบ
การณ์นั้น ผู้สอนมีหน้าที่เป็นเพียงอำนวยความสะดวก และช่วยแนะนำ เตรียมข้อมูลและช่วยใน
การตอบคำถามที่ผู้เรียนสงสัยระหว่างทำกิจกรรม

2. การแบ่งปัน (Share) การแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่ได้จากขั้นที่ 1 ด้วยการให้ผู้เรียน
ลองผิดลองถูกจากการปฏิบัติกิจกรรมด้วยตนเองหรือการแบ่งกลุ่ม จากนั้นผู้เรียนนำเสนอผลจาก
การปฏิบัติ โดยการพูด เขียน หรือ เล่า ให้เพื่อนในห้องฟัง

3. การดำเนินการ (Process) ผู้สอนและผู้เรียนร่วมกันในการตั้งคำถามเพื่ออภิปรายร่วม
กัน ผู้เรียนสามารถซักถามเพื่อความเข้าใจที่แจ่มชัด และเพื่อให้ได้แนวคิดต่อการนำไปสู่การสรุป
สาระและหลักการ

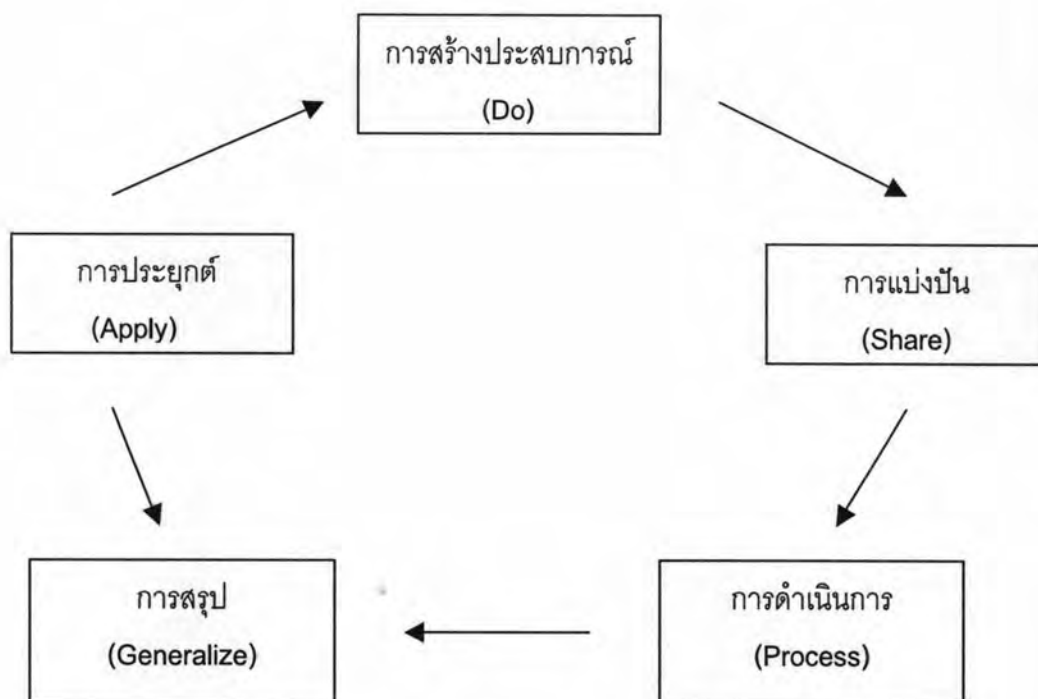
4. การสรุป (Generalize) สรุปการเรียนรู้ทั้ง 3 ขั้น ผู้เรียนร่วมกันสรุปสาระและหลักการ
ที่ได้รับ

5. การประยุกต์ (Apply) เป็นขั้นของการนำสิ่งที่ได้จากการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิต
ประจำวัน ซึ่งทำในรูปของกิจกรรม การทดลอง หรือโครงการ

ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 2

แผนภาพที่ 2 ขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์
ของพรปภัตสร ปริญญาญกุล (2546)

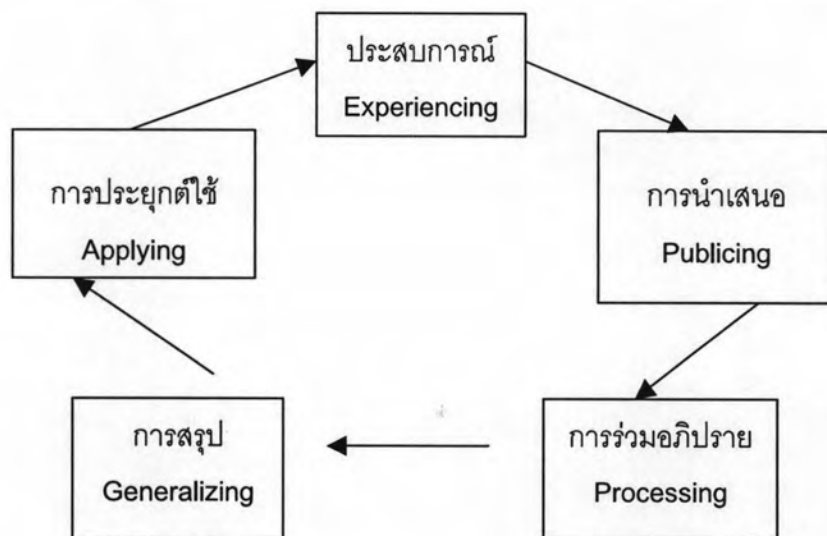

Pfeiffer and Jones (1983) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นลักษณะของวงจรแห่งการเรียนรู้ ซึ่งประกอบด้วย 5 ขั้นตอน โดยเรียกว่า วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ ประกอบด้วย

1. การค้นหาแลกเปลี่ยนประสบการณ์ (Experiencing) ผู้เรียนจะเข้ามามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมการเรียนรู้โดยการค้นหาและแลกเปลี่ยนกับกลุ่มเพื่อ และครูผู้สอน เป็นขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม
2. การนำเสนอประสบการณ์ (Publicing) ผู้เรียนจะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการนำเสนอประสบการณ์ในอดีต การสังเกต การร่วมปฏิสัมพันธ์ต่อกันในระหว่างปฏิบัติกิจกรรม
3. การเข้าร่วมอภิปราย (Processing) ผู้เรียนมีโอกาสตรวจสอบและเข้าร่วมอภิปรายรูปแบบและการเปลี่ยนแปลงของกิจกรรม
4. การสรุปสร้างความรู้ใหม่ (Generalizing) ผู้เรียนจำนำประสบการณ์ที่ได้รับมาผสมผสานและกำหนดสร้างเป็นความรู้ใหม่

5. การประยุกต์ใช้ (Applying) การนำความรู้ที่ได้รับประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องและสร้างเป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับตนเอง
ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Pfeiffer and Jones (1983)

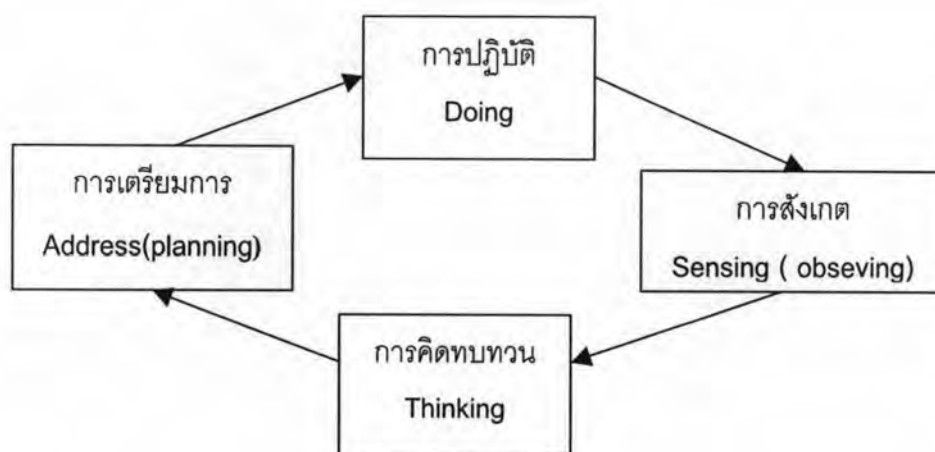

Juch (1983) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ ซึ่งจะมีการเชื่อมโยงกับทฤษฎีการเรียนรู้ไว้ 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การปฏิบัติ (Doing) เป็นการปฏิบัติกิจกรรม
2. การรับรู้หรือการสังเกต (Sensing or Observing)
3. การคิดทบทวน (Thinking)
4. การเตรียมการ หรือการวางแผน (Addressing of Planning)

ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 4

แผนภาพที่ 4 วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Juch (1983)

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ โดยการเรียนอาจจะเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งก็ได้ แต่ต้องดำเนินการให้ครบวงจร ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ของ Kolb ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง รายละเอียดของวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์มีดังนี้

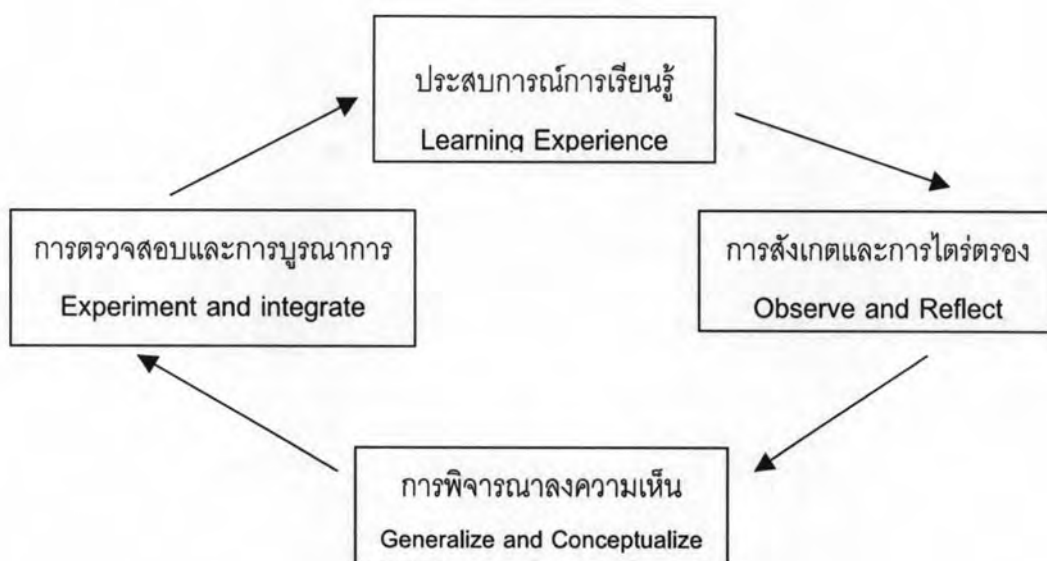
1. ประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) เป็นสิ่งที่มีอิทธิพลต่อผู้เรียน เป็นการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ที่เป็นส่วนประกอบของชีวิต ประสบการณ์จะนำไปสู่การรวบรวมความสามารถในการจัดการที่ยิ่งใหญ่ เป็นความสัมพันธ์ที่มีค่า ซึ่งประสบการณ์อาจจะมีผลกระทบต่อการเรียนรู้ได้ ทั้งยอมรับและปฏิเสธ

2. การสังเกตและการไตร่ตรอง (Observe and Reflect) การเรียนรู้ที่ดีที่สุดโดยการให้ผู้เรียนได้มีการสะท้อนกลับ มีการไตร่ตรองประสบการณ์ที่ได้รับ เพื่อนำมาใช้ในการพิจารณาว่าสิ่งใดเป็นประโยชน์ หรือไม่เป็นประโยชน์

3. การพิจารณาลงความเห็นการสร้างแนวคิด (Generalize and Conceptualize) เป็นการรวบรวมความรู้เพื่อสร้างกรอบแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดอื่นๆ ที่ได้มาจากประสบการณ์ในอดีตและความรู้ที่ได้รับจากการทำ หรือได้รับมา หรือการได้รับความรู้จากข้อมูล จากผู้สอน การสนทนาพูดคุย แล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิดของตนเอง

4. การตรวจสอบและการบูรณาการ (Experiment and integrate) เป็นสิ่งท้าทายที่ดีที่สุดคือการฝึกปฏิบัติจริง เป็นการทดลอง ฝึกปฏิบัติ และตรวจสอบ เพื่อการลองผิดลองถูก เป็นการตรวจสอบแนวคิด หาความจริงในสถานที่แตกต่างกัน และนำไปสู่การเปลี่ยนแปลง ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 5

แผนภาพที่ 5 วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984)

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นทฤษฎีที่เป็นลักษณะบูรณาการ เป็นแบบองค์รวม ที่มีแนวคิดในเรื่องประสบการณ์ การรับรู้ ความรู้ และพฤติกรรม (Kolb, 1984) ซึ่งการเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง ซึ่งรวมทั้งความรู้และทักษะที่ได้รับ นอกจากเอกสาร หรือจากการฟังบรรยาย แต่ได้จากการทำงาน จากประสบการณ์จริงในชีวิตและการปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง

ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์จะประกอบด้วย สาระและประเด็นที่เกี่ยวข้องที่มีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้จากประสบการณ์ ปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย (Kolb, 1984)

1. นโยบายทางสังคมและปฏิบัติกิจกรรม
2. พื้นฐานความสามารถทางการศึกษา
3. การเรียนรู้ตลอดชีวิตและการพัฒนาอาชีพ
4. การศึกษาประสบการณ์
5. การพัฒนาหลักสูตร

นอกจากนี้ Kolb (1986) ยังได้เสนอว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีคุณลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากการเรียนรู้โดยทั่วไป ซึ่งคุณลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์นั้น จะประกอบไปด้วย

1. การเรียนรู้เป็นกระบวนการไม่ใช่ผลลัพธ์
2. การเรียนรู้เป็นความต่อเนื่องภายใต้ประสบการณ์ของบุคคล
3. การเรียนรู้เป็นการแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหา

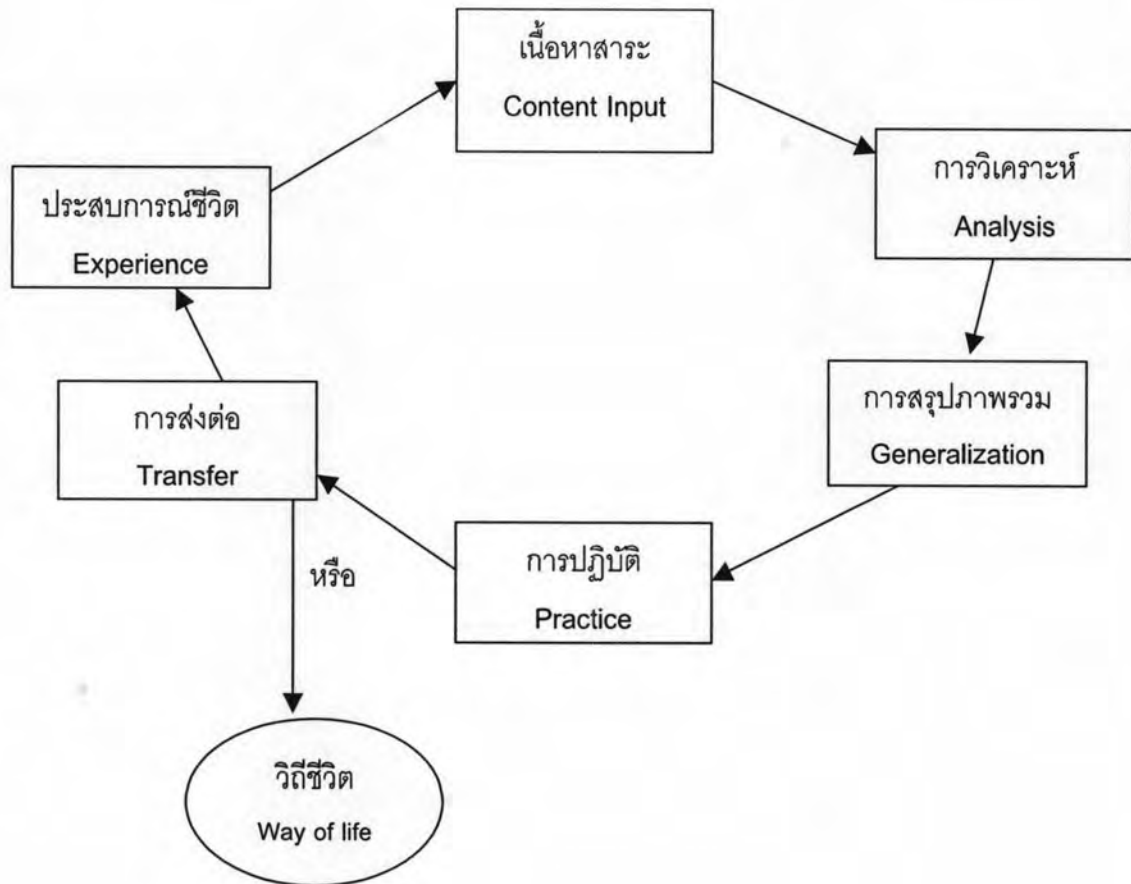
4. การเรียนรู้เป็นองค์รวมเพื่อการพัฒนาปรับปรุง
5. การเรียนรู้เป็นความเชื่อมโยงระหว่างคนกับสิ่งแวดล้อม
6. การเรียนรู้เป็นกระบวนการสร้างสรรค์ความรู้

Tittly (1994) ได้เสนอทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ ว่ามีกระบวนการเรียนรู้เป็นวงจรแห่งการเรียนรู้ จำนวน 6 ขั้นตอน โดยมีรายละเอียดและละขั้นตอน ดังนี้

1. ประสบการณ์ (Experience) ในขั้นตอนนี้จะเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนได้ทบทวนและจากประสบการณ์เดิมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ประสบการณ์ โดยผู้สอนต้องกระตุ้น สร้างแรงจูงใจ โดยอาจใช้รูปแบบต่าง ๆ เช่น การแสดงบทบาทสมมติ การชมวิดีโอ ภาพยนตร์ หรือเกม
2. การนำเสนอเนื้อหาสาระ (Content Input) ผู้สอนต้องนำเสนอเนื้อหาสาระให้ผู้เรียนรับรู้ อาจใช้การบรรยาย การอ่านจากเอกสารคู่มือ หรือการอภิปรายร่วมกัน
3. การวิเคราะห์ (Analysis) เป็นการวิเคราะห์ทบทวนประสบการณ์ โดยการใช้ข้อมูลที่ผู้สอนได้นำเสนอ การวิเคราะห์นี้อาจให้เทคนิคการประชุมกลุ่มย่อย อภิปรายผลเพื่อหาข้อยุติ
4. การสรุปภาพรวม (Generalizaitons) เป็นการสรุปแนวคิดในภาพรวม หลังจากได้ข้อมูลและผ่านการวิเคราะห์มาแล้ว จะได้เป็นประสบการณ์ใหม่สำหรับตนเอง
5. การปฏิบัติหรือทดลอง (Practice or Tryout) เป็นการทดลองปฏิบัติจริงเมื่อได้ผลสรุปของแนวคิดหรือประสบการณ์ใหม่ เพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันในประสบการณ์ที่ได้รับ
6. การส่งต่อ (Transfer) เป็นขั้นตอนของการนำประสบการณ์ใหม่ไปใช้ในชีวิตประจำวัน เป็นการนำความรู้ที่ได้เรียนรู้ไปใช้จริงในสถานการณ์ต่าง ๆ และจะนำไปสู่การเกิดประสบการณ์ใหม่ ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นวงจรแห่งการเรียนรู้

ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 6

แผนภาพที่ 6 วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Tittly (1994)

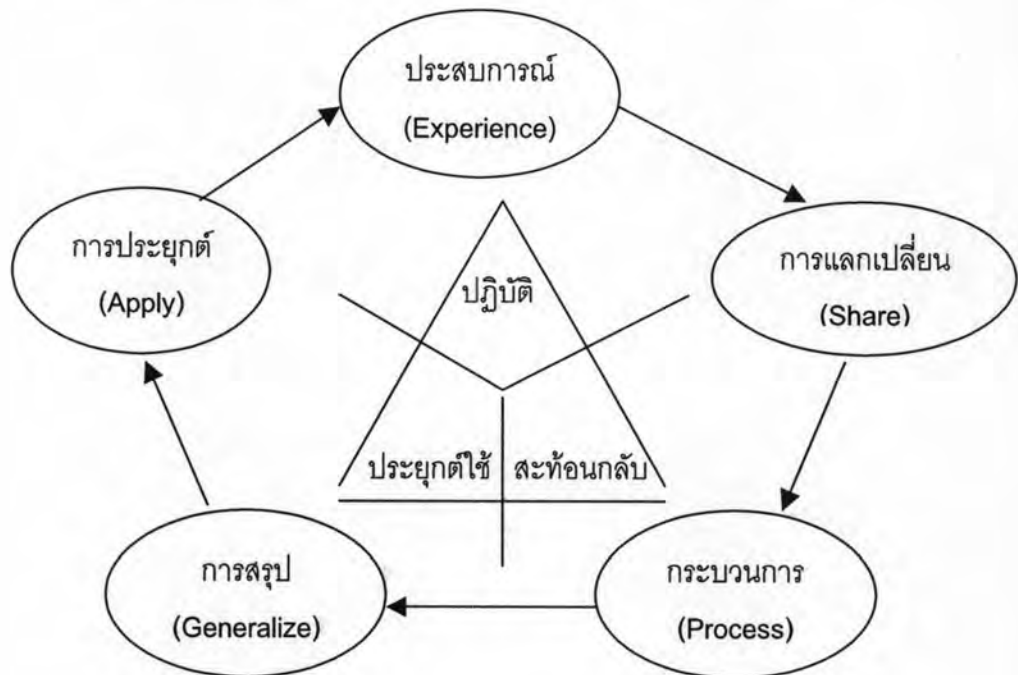
Goh (1998) ได้เสนอรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีวงจรการเรียนรู้ 5 ขั้นตอน โดยได้เสนอแนวคิดว่าในทุกรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์จะมีกระบวนการพื้นฐานจำนวน 3 ขั้นตอน ประกอบด้วย การปฏิบัติ การไตร่ตรอง และการประยุกต์ใช้ รายละเอียดวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Goh จำนวน 5 ขั้นตอน ประกอบด้วย

1. ประสบการณ์ (Experience) เป็นการรับรู้ประสบการณ์จากการปฏิบัติ จาก การเข้าร่วมกิจกรรม หรืออาจเป็นการกำหนดประสบการณ์ใหม่
2. การแลกเปลี่ยน (Share) เป็นการแลกเปลี่ยนข้อมูล การสังเกต การ ไตร่ตรอง และการนำเสนอ
3. กระบวนการ (Process) เป็นการถกเถียงอภิปรายผลข้อมูล การค้นหาประสบการณ์ การวิเคราะห์และสะท้อนกลับข้อมูล
4. การสรุปภาพรวม (Generalize) เป็นการสรุปภาพรวมและกำหนดเป็นประสบการณ์ใหม่ และทดสอบ ทดลองปฏิบัติจริง

5. การประยุกต์ใช้ (Apply) เป็นการนำผลการเรียนรู้ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่างๆ เป็นการนำไปปฏิบัติจริงในชีวิตประจำวัน

ดังรายละเอียดแผนภาพที่ 7

แผนภาพที่ 7 วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Goh (1998)

จากแนวคิด ทฤษฎีดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตของผู้ใหญ่ โดยผู้ใหญ่จะนำประสบการณ์เดิมที่มีอยู่มาเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใหม่เสมอ ทั้งนี้ผู้ใหญ่มีความแตกต่างกันไปตามแต่ละบุคคล ซึ่งนับว่าเป็นแหล่งทรัพยากรความรู้อันสำคัญยิ่ง ดังนั้นผู้สอนผู้ใหญ่จึงจำเป็นต้องสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้ใหญ่ โดยแสวงหาการสร้างบทเรียนที่สอดคล้องกับประสบการณ์ในอดีตของผู้ใหญ่ เพื่อให้เกิดประโยชน์จากประสบการณ์เดิมอย่างสูงสุด โดยสามารถนำการเรียนรู้จากประสบการณ์นี้มาเป็นพื้นฐานสำหรับการเรียนรู้ให้กับผู้ใหญ่ได้ต่อไป การเรียนรู้จากประสบการณ์ยังเป็นการสร้างความรู้เชิงรูปธรรมมากกว่านามธรรม คือเน้นการเรียนรู้จากการลงมือกระทำมากกว่าเนื้อหาหรือการบรรยายเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ใหญ่เกิดความรู้ ความเข้าใจ เกิดทัศนคติ และทักษะแล้ว ยังมีส่วนช่วยทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในระยะที่ยาวนาน อีกทั้งการเรียนรู้จากประสบการณ์มีความสนุกสนาน และมีแรงจูงใจ ซึ่งการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกขั้นตอนการจัดกิจกรรมการศึกษา

นอกระบบโรงเรียนโดยเน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์ ของ Kolb (1984) มาใช้ในการจัดกิจกรรม ในครั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่าเป็นแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวาง พร้อมทั้งมีความละเอียด ชัดเจนและเหมาะสมกับการจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอ เพียง

ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์

การเรียนรู้จากประสบการณ์ เป็นการเรียนรู้ที่เน้นให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์ เดิมของตนเอง โดยเน้นการกระทำหรือการปฏิบัติ จนได้ประสบการณ์ใหม่เกิดขึ้น นักการศึกษา หลายท่านได้อธิบายลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้ ดังนี้

สำนักพัฒนาสุขภาพจิต (2543) ได้สรุปลักษณะของการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. เป็นการเรียนรู้เพื่ออาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. ทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้โดยผู้เรียนมีส่วนร่วม (Active Learning) คือ ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา ไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยกันเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
4. ปฏิสัมพันธ์ที่มีทำให้เกิดการขยายเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง
5. อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูดหรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์และสังเคราะห์การเรียนรู้

ทิตินา แชมมณี (2544) ได้เสนอตัวบ่งชี้การจัดการเรียนการสอนแบบเน้นประสบการณ์ไว้ดังนี้

1. ผู้สอนมีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ (Learning Experience) ในเรื่องที่เรียนรู้ให้ผู้เรียนได้ลงไปประสบด้วยตนเอง
2. ผู้เรียนมีการสะท้อนความคิด (Reflect) และอภิปรายร่วมกันเกี่ยวกับสิ่งที่ได้ประสบมา หรือเกิดขึ้นในสถานการณ์การเรียนรู้นั้น
3. ผู้เรียนมีการสร้างความคิดรวบยอด หลักการ สมมติฐาน จากประสบการณ์ที่ได้รับ
4. ผู้เรียนมีการนำความคิดรวบยอด หลักการ และสมมติฐานต่าง ๆ ที่สร้างขึ้นไปทดลอง หรือประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ใหม่ ๆ

5. ผู้สอนมีการติดตามผลและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแลกเปลี่ยนผลการทดลองและประยุกต์ใช้ความรู้ เพื่อขยายขอบเขตการเรียนรู้ หรือปรับเปลี่ยนความคิด หลักการ และสมมติฐานความเหมาะสม

6. ผู้สอนมีการวัดและประเมินผล โดยใช้การประเมินผลการเรียนรู้ของตนเองประกอบกับการประเมินผลของผู้สอนด้วย

7. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียนมีลักษณะเป็นกัลยาณมิตรที่ช่วยเหลือเกื้อกูล มีกิจกรรมร่วมกันในกระบวนการเรียนรู้ คือแลกเปลี่ยนความรู้และแก้ปัญหาาร่วมกัน

8. ผู้สอนติดตามประเมินผล พร้อมทั้งเน้นจุดเด่น จุดด้อยในสิ่งที่ผู้เรียนปฏิบัติ และผู้เรียนต้องสามารถอธิบายได้ว่าสิ่งที่ปฏิบัติมาจากประสบการณ์จริงมีความเหมือนหรือมีความแตกต่างจากหลักการทฤษฎีในวิชานั้น ๆ อย่างไร เพื่อเป็นการเชื่อมโยงทฤษฎีสู่การปฏิบัติจริง และจากการปฏิบัติจริงมาสู่การสรุปหลักการได้

Burnard (1995) อธิบายว่าการเรียนรู้จากประสบการณ์มีลักษณะสำคัญ คือ

1. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการกระทำ การเรียนรู้จะเกิดขึ้นได้ดีที่สุดเมื่อผู้เรียนได้มีส่วนร่วมในการปฏิบัติอย่างจริงจัง นอกจากนี้ยังเป็นการเรียนรู้ที่ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้โดยเท่าเทียมกันผู้สอน และมีสิ่งเร้าใจที่หลากหลายกว่าการบรรยายของผู้สอนเพียงอย่างเดียว เช่น บทบาทสมมติ การแสดงละคร เป็นต้น ซึ่งจะทำให้การเรียนรู้น่าสนใจมากขึ้น

2. ผู้เรียนได้รับการกระตุ้นให้คิด ทบทวนเกี่ยวกับประสบการณ์ตนเอง เนื่องจากประสบการณ์อย่างเดียวยังไม่เพียงพอที่จะมั่นใจได้ว่าจะมีการเรียนรู้เกิดขึ้น ความสำคัญจึงอยู่ที่ การบูรณาการประสบการณ์เดิม โดยผ่านกระบวนการคิดทบทวน ซึ่งอาจเกิดขึ้นในตัวเรียนโดยลำพัง หรือเกิดขึ้นโดยกระบวนการกลุ่มจากการอภิปราย

3. ผู้สอนยอมรับการเรียนรู้ของผู้เรียนจากประสบการณ์ที่เกิดขึ้นโดยไม่มีตีค่า ให้ความสำคัญหรือแปลความในสิ่งที่เรียนนำเสนอ เพราะการให้คุณค่าเป็นบทบาทของผู้เรียนเอง ผู้สอนมีบทบาทเป็นเพียงผู้อำนวยความสะดวกมากกว่าเป็นครู ผู้บรรยายหรือผู้นำ

4. เป็นการเรียนรู้ที่เน้นประสบการณ์ของแต่ละบุคคล โดยให้ความสำคัญกับความเข้าใจของผู้เรียน และการสร้างมุมมองต่าง ๆ ตามความคิดของผู้เรียนเอง

5. ประสบการณ์ของบุคคลเป็นแหล่งการเรียนรู้ที่มีค่า ผู้เรียนจะถูกกระตุ้นให้คิดทบทวนที่เกี่ยวกับประสบการณ์ในอดีตเพื่อวางแผนสำหรับอนาคต จึงกล่าวได้ว่าเป็นการพยายามให้ประสบการณ์ของแต่ละบุคคลให้เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

6. มีการรับฟังซึ่งกันและกัน ซึ่งเป็นหัวใจของการเรียนรู้ ผู้สอนไม่เพียงแต่รับฟังทุกคนแต่ต้องกระตุ้นให้ผู้เรียนรับฟังซึ่งกันและกัน โดยเคารพในความเป็นบุคคลและแสดงบทบาทในการเป็นผู้ฟังที่ดี

จากแนวคิดดังกล่าวสรุปได้ว่า ลักษณะสำคัญของการเรียนรู้จากประสบการณ์จะต้องเน้นการกระทำ โดยผู้สอนจะต้องเป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ โดยอาศัยประสบการณ์เดิมของแต่ละบุคคลเป็นพื้นฐาน มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และผู้เรียนด้วยตนเอง มีการสร้างความคิดรวบยอด หลักการจากประสบการณ์ที่ได้รับ และนำประสบการณ์ที่ได้รับไปประยุกต์ใช้ต่อไป

การจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์

ชัยพร วิชชาวุธ (2542) ได้ประยุกต์การเรียนรู้จากประสบการณ์ในการพัฒนาบุคคล โดยการประยุกต์ใช้ในการฝึกอบรม ซึ่งสามารถแยกเป็นกิจกรรมในห้องฝึกอบรมและนอกห้องฝึกอบรม ดังนี้

1. การจัดประสบการณ์ในร่ม (Indoor Experiential Learning) เป็นการจัดกิจกรรมภายในห้องฝึกอบรม มีได้หลายรูปแบบเช่น

1.1 การแบ่งกลุ่มแบบที (T-Group) เป็นการจัดกิจกรรมที่นำโดยนักจิตวิทยา เพื่อให้ผู้เข้ารับการฝึกอบรมเปิดใจซึ่งกันและกัน

1.2 เกม (Game) เป็นเกมที่สามารถนำไปสู่การสรุปการเรียนรู้ได้อย่างชัดเจน

1.3 สถานการณ์จำลอง (Simulator) เป็นการสร้างสถานการณ์เพื่อให้ผู้เรียนนำประสบการณ์ใหม่มาประยุกต์ใช้ได้

1.4 การแสดงบทบาทสมมติ (Role Play) แล้วอัดวิดีโอเทปไว้ เพื่อให้เห็นการแสดงบทบาทของตนเองอย่างชัดเจน เกิดการยอมรับ และต้องมีข้อมูลย้อนกลับจากผู้เข้าร่วมหรือวิทยากร

1.5 อภิปรายกลุ่ม (Group Discussion) ทำให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ความคิดเป็นของสมาชิกภายในกลุ่ม และได้ปรับปรุงพฤติกรรมของตนเอง

1.6 การทำงานกลุ่ม (Work Shop) เป็นกิจกรรมทำให้กลุ่มได้ร่วมมือกันทำ ผู้เรียนได้ลงมือทำจากปัญหาจริง และสามารถนำผลที่ได้ไปปรับปรุงงานของตนได้

1.7 การวิเคราะห์ตนเองและการสะท้อนกลับ (Self Analysis and Feedback) ผู้เรียนจำเป็นต้องได้รับการสะท้อนกลับ(Feedback) ในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เมื่อนำไปคิดทบทวน วิเคราะห์ สรุป และเกิดการจดคิดได้ ทำให้ผู้เรียนเข้าใจตนเองมากขึ้น

2. การจัดประสบการณ์กลางแจ้ง (Outdoor Experiential Learning) เป็นการจัดกิจกรรมภายนอกห้องเรียน ซึ่งสามารถจัดได้หลายลักษณะ เช่น

2.1 การแข่งขันเดินตามฐาน (Walk Rally) เป็นกิจกรรมที่ก่อให้เกิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ได้ดีมาก ประการสำคัญต้องเป็นการจัดกิจกรรมที่ดีและวิทยากรต้องสามารถสรุปได้ชัดเจน

2.2 การจับคู่ผจญภัย (Outward Bound) เป็นการจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการผจญภัย ที่เปิดโอกาสให้ผู้บริหารและกลุ่มผู้ปฏิบัติได้ทำงานร่วมกัน

พรปภัตสร ปริญาญกุล (2546) ได้กล่าวว่า รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์สัมพันธ์กับวลี "การเรียนรู้จากการกระทำ" วิธีการเรียนการสอนจะเชื่อมโยงทักษะการเรียนรู้กับสถานการณ์จริงในโลกของการทำงานจริง เป็นรูปแบบวิธีสอนที่ผู้สอนมุ่งให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์เดิม มีลักษณะสำคัญ 5 ประการ ดังนี้

1. การเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ของผู้เรียน
2. ก่อให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ ๆ ที่ท้าทายอย่างต่อเนื่อง และเป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิตชีวาในการเรียน ผู้เรียนต้องทำกิจกรรมตลอดเวลา ไม่ได้นั่งฟังการบรรยายอย่างเดียว
3. มีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนด้วยตนเอง และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน
4. ปฏิสัมพันธ์ทำให้เกิดการขยายตัวของเครือข่ายความรู้ที่ทุกคนมีอยู่ออกไปอย่างกว้างขวาง

5. อาศัยการสื่อสารทุกรูปแบบ เช่น การพูด หรือการเขียน การวาดรูป การแสดงบทบาทสมมติ ซึ่งจะเอื้ออำนวยให้เกิดการแลกเปลี่ยน การวิเคราะห์ และสังเคราะห์การเรียนรู้

Burnard (1996) ได้อธิบายการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์ไว้หลายวิธี ดังนี้

1. การจับคู่สอนฝึกปฏิบัติ (Pairs Exercises) มีการจับคู่และกำหนดบทบาทของแต่ละคน คนแรกฝึกปฏิบัติโดยอีกคนเป็นผู้ฟังหรือสังเกตโดยไม่แสดงความคิดเห็น แล้วสลับบทบาทกัน และร่วมกันอภิปรายพฤติกรรมรวมทั้งประเมินซึ่งกันและกัน หรืออาจนำประเด็นต่าง ๆ ไปอภิปรายในกลุ่มใหญ่ต่อไป

2. กิจกรรมกลุ่มอย่างมีแบบแผน (Strutred Group Activites) วงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์เกิดขึ้นจากการเรียนรู้เป็นกลุ่ม แนวคิดของกิจกรรมคือ กลุ่มจะได้รับประสบการณ์หลังจากการอภิปรายความคิดเห็น และความรู้สึกเกี่ยวกับประสบการณ์ต่าง ๆ แล้ว ประยุกต์

ความรู้ใหม่ไปสู่สถานการณ์จริง ข้อดีของวิธีการนี้คือ สามารถแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ฝึกการแก้ปัญหา นอกจากนี้ยังได้เรียนรู้กระบวนการกลุ่มและการเป็นสมาชิกกลุ่ม แนวทางสำคัญในการดำเนินกระบวนการให้ราบรินคือ คำสั่งต้องชัดเจนครบถ้วน ทุกคนในกลุ่มทราบว่าจะให้ปฏิบัติกิจกรรมอย่างไร กิจกรรมต้องใช้เวลาไม่เร่งรีบ ผู้อำนวยการความสะดวกของกลุ่มควรส่งเสริมสมาชิกให้เชื่อมโยงการเรียนรู้ใหม่เข้ากับชีวิตจริง และการทำงาน พร้อมทั้งส่งเสริมการฝึกปฏิบัติทักษะใหม่ ๆ เท่าที่สามารถจะทำได้

3. บทบาทสมมติ (Role Play) เป็นการจัดสถานการณ์และแสดงบทบาทในสถานการณ์นั้นแล้วเรียนรู้จากการแสดง หลังการแสดงบทบาทสมมติแล้วการตีบททวนเป็นสิ่งจำเป็น ตามด้วยการให้ข้อมูลป้อนกลับจากเพื่อ เพื่อจะทำให้เกิดการเรียนรู้ใหม่ขึ้น อาจต้องมีการแสดงซ้ำเพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยเพิ่มทักษะหรือบทบาทใหม่ที่ได้จากการให้ข้อมูล

4. การแสดงละคร (Psychodrama) แตกต่างจากบทบาทสมมติตรงที่เป็นการนำเสนอเรื่องราวหรือสถานการณ์ในชีวิตจริงมาแสดง แล้วให้กลุ่มอภิปราย มีขั้นตอนคือ คัดเลือกสถานการณ์ กำหนดให้ผู้เล่าเรื่องเป็นตัวแสดงหลักหรือเลือกตัวแสดงประกอบ สรุปเหตุการณ์ให้ผู้เข้าร่วมแสดงเข้าใจในบทบาทแล้วเริ่มแสดงละคร ผู้ดูละครเสนอความคิดเห็น มีการอภิปราย หัวใจของการแสดงละครคือ การเปิดโอกาสให้ปรับเปลี่ยนสถานการณ์เพื่อทดลองทักษะใหม่

5. การระดมสมอง (Brainstroming) กลุ่มเรียนจะถูกกระตุ้นให้วิจารณ์ประเด็นใดประเด็นหนึ่ง แสดงความคิดเห็นเป็นคำพูดที่เกี่ยวข้องกับประเด็นนั้นออกมาเขียนไว้ในกระดานหรือแผนพลิก และติดข้อความนั้นไว้รอบ ๆ ห้องเพื่อให้ทุกคนเห็นและช่วยในการจำกิจกรรมนี้สามารถนำไปสู่การอภิปรายหรือการเรียนรู้ที่เป็นทางการมากขึ้น

6. การบรรยายเชิงประสบการณ์ (The Experiential Lecture) เป็นการบรรยายสั้น ๆ ช่วงก่อนเข้าสู่การเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อให้เกิดแนวคิดพื้นฐาน และอธิบายเกี่ยวกับประเด็นคำถาม

จากแนวคิดดังกล่าว สรุปได้ว่ารูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้จากประสบการณ์มีทั้งการจัดประสบการณ์ในที่ร่มและกลางแจ้ง ซึ่งรูปแบบกิจกรรมที่มักนิยมใช้ คือ การอภิปรายกลุ่ม การฝึกปฏิบัติจริง การทำงานกลุ่ม การศึกษาออกสถานที่จริง การเรียนรู้จากการแก้ปัญหา การเชิญวิทยากรมาบรรยาย เกม สถานการณ์จำลอง การระดมสมอง การแสดงละคร ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ซึ่งเป็นส่วนในการดึงเอาประสบการณ์ของผู้เรียนออกมาใช้ในแต่ละกิจกรรมตลอดเวลา เพื่อเกิดการเรียนรู้ใหม่ๆอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นตัวสะท้อนกลับสิ่ง

ที่ได้รับจากการทำกิจกรรม รวมไปถึงผู้สอนต้องมีความเป็นกันเองกับผู้เรียน และคอยกระตุ้นให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกัน ช่วยกันวิเคราะห์การเรียนรู้จากสิ่งที่ได้จากกิจกรรมดังกล่าว

ตอนที่ 3. แนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ความหมายของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

ประเวศ วะสี (2541) ให้ความหมายของคำว่าเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง พอเพียง สำหรับทุกคน มีธรรมชาติพอเพียง มีความรักพอเพียง มีปัญญาพอเพียง เมื่อทุกอย่างพอเพียงก็เกิดความสมดุล จะเรียกว่าเศรษฐกิจสมดุลก็ได้ เมื่อสมดุลก็เป็นปกติ สบาย ไม่เจ็บไข้ ไม่วิกฤต

สุเมธ ตันติเวชกุล (2541) ให้ความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หรือระบบเศรษฐกิจที่พึ่งตนเองได้ไว้ 2 ความหมาย ดังนี้ เศรษฐกิจพอเพียง หมายถึง ความสามารถของชุมชน เมือง รัฐ ประเทศ หรือภูมิภาคหนึ่งๆ ในการผลิตสินค้าและบริการทุกชนิดเพื่อเลี้ยงส่งคนนั้นๆ ได้โดยไม่ต้องพึ่งพาปัจจัยต่างๆ ที่เราไม่ได้เป็นเจ้าของ และเศรษฐกิจพอเพียงในระดับบุคคลนั้น คือ ความสามารถในการดำรงชีวิตได้อย่างไม่เดือดร้อน มีความเป็นอยู่อย่างประมาณตนตามฐานะ ตามอัตภาพ และที่สำคัญไม่หลงไหลไปตามกระแสของวัตถุนิยม มีอิสรภาพไม่พันนาการอยู่กับสิ่งใด หากกล่าวโดยสรุป คือ หันกลับมายึดเส้นทางสายกลางในการดำรงชีวิตซึ่งสอดคล้องกับ สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ (2543) สรุปว่าเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาชี้แนวทางการดำรงอยู่และการปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลาง

อำพล เสนาณรงค์ (2542) กล่าวถึงความหมายของเศรษฐกิจพอเพียง หมายถึงการพยายามพึ่งพาตนเอง ช่วยตนเองให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ เพื่อให้พอมีพอกิน โดยเฉพาะอาหาร และที่อยู่อาศัย ส่วนที่ไม่สามารถผลิตตนเองได้ ก็แลกเปลี่ยนซื้อมาจากภายนอกบ้าง แต่ควรซื้อและใช้จากของที่ผลิตได้ในท้องถิ่นหรือในประเทศให้มากที่สุด พยายามก่อนนี้ให้น้อยที่สุด และควรมีชีวิตความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายและพอใจในสิ่งที่ตนเองได้รับมาโดยธรรม ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย เพื่อให้รายจ่ายไม่เกินรายรับ

วัลลภ พรหม (2543) กล่าวถึง เศรษฐกิจพอเพียงไว้ว่า เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจแบบพึ่งพา พออยู่พอกิน ซึ่งเกี่ยวข้องกับการผลิต และรวมทั้งวิถีชีวิต วิถีคิด จิตสำนึกของคน วัฒนธรรม วิทยาศาสตร์และธรรมชาติ

จากความหมายข้างต้น สามารถสรุปได้ว่า เศรษฐกิจพอเพียง คือ การดำรงชีวิตที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ไปในทางสายกลาง รู้จักใช้ทรัพยากรธรรมชาติหรือเครื่องอุปโภคบริโภค ด้วยความพอประมาณ ไม่ฟุ่มเฟือย หรือเกินความจำเป็นและปฏิบัติตนให้มีคุณธรรม

ที่มาแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง : แนวพระราชดำริ

ในขณะที่รัฐบาลในอดีตพยายามจะพัฒนาประเทศ เพื่อเปลี่ยนโครงสร้างพื้นฐาน เศรษฐกิจของประเทศจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม เพื่อจะพึ่งตนเองในการผลิตสินค้าอุปโภคบริโภค เพื่อยกระดับรายได้ เพื่อให้ประเทศก้าวหน้าและทันสมัยนั้น (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2547) พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ได้พระราชทานพระราชดำริชี้แนะแนวทางการพัฒนาประเทศโดยต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเหมาะพอดี ดังพระราชดำริเมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม 2517 มีใจความตอนหนึ่งว่า

“....การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น ต้องสร้างพื้นฐานคือ ความพอมีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่เป็นเบื้องต้นก่อน โดยใช้วิธีการและอุปกรณ์ที่ประหยัด แต่ถูกต้อง ตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควรและปฏิบัติได้แล้ว จึงค่อยเสริมความเจริญ และฐานะทางเศรษฐกิจขั้นที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป หากมุ่งแต่จะสร้างความเจริญยกเศรษฐกิจขึ้นให้รวดเร็วแต่ประการเดียว โดยไม่ให้แผนปฏิบัติการสัมพันธ์กับสภาวะของประเทศและประชาชนโดยสอดคล้องด้วย ก็จะเกิดความไม่สมดุลในเรื่องต่าง ๆ ขึ้น ซึ่งอาจกลายเป็นความยุ่งยากล้มเหลวในที่สุด...” เมื่อประเทศไทยเผชิญกับวิกฤตเศรษฐกิจครั้งสำคัญในช่วงปี 2539-2541 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานกำลังใจและพระราชดำริเกี่ยวกับ “ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง” ในวโรกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาในปี 2540 และ 2541 โดยทรงขยายความคำว่า “พอมีพอกิน” ว่ามีความหมายที่กว้างกว่า “การพึ่งตนเอง” (self-sufficiency) ดังพระราชดำรัสเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 ที่ว่า

“ ....ความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการก็ขายได้ แต่ขายในที่ไม่ห่างไกลเท่าไร ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐกิจต่าง ๆ ก็มาบอกว่าล้าสมัยจริง อาจจะล้าสมัยคนอื่นเขา ต้องมีการเศรษฐกิจ ที่ต้องมีการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเศรษฐกิจการค้า ไม่ใช่เศรษฐกิจความพอเพียงเลยรู้สึกว่ามันหุรหุรา แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลิตให้พอเพียงได้...”

ต่อมาสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติได้เชิญผู้ทรงคุณวุฒิมาร่วมกันประมวลและกลั่นกรองพระราชดำรัสเรื่อง เศรษฐกิจพอเพียง ที่พระราชทานในวโรกาสต่าง ๆ รวมทั้งพระราชดำรัสอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง และได้กราบบังคมทูลขอพระราชทานพระบรมราชวินิจฉัย ซึ่งพระองค์ก็ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้นำไปเผยแพร่เมื่อวันที่ 21 พฤศจิกายน 2542 เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนประชาชนโดยทั่วไป ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง” เป็นปรัชญาถึงแนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปใน “ทางสายกลาง” โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลก ยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียงหมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล ความถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควร ต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลง ทั้งภายนอกและภายใน ทั้งนี้ จะต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่งในการนำเอาวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎี และนักธุรกิจในทุกระดับ ให้มีสำนึกในคุณธรรม ความซื่อสัตย์ สุจริต และให้มีความรอบรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติปัญญา และความรอบคอบ เพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากที่มาของพระราชดำรัสดังกล่าว เห็นได้ว่า พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ทรงมีพระราชดำริเกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจในการบริหารประเทศว่าต้องค่อยๆเป็นค่อยไปตามลำดับ โดยควรเริ่มต้นจากประชาชนเป็นอันดับแรก โดยคนไทยต้องตั้งมั่นยึดมั่นในการใช้ชีวิตในความพอมี พอใช้ อันจะเป็นพื้นฐานที่มั่นคงในการบริหารขั้นต่อไป หากมุ่งหวังแต่สร้างความสำเร็จเพียงอย่างเดียว การบริหารประเทศก็จะล้มเหลวในที่สุด รวมถึงต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจให้แก่ประชาชนชาวไทยทุกหมู่เหล่า ให้มีคุณธรรม มีความอดทน ความเพียร และมีสติปัญญา พิจารณาสิ่งต่างด้วยเหตุด้วยผล พร้อมรับความเปลี่ยนแปลงจากโลกภายนอกอีกด้วย

หลักการของปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่แนวการดำรงอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนในทุกระดับตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนระดับรัฐ ทั้งในการพัฒนาและบริหารประเทศให้ดำเนินไปในทางสายกลางโดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์ ความพอเพียง หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล รวมถึงความจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอสมควรต่อการมีผลกระทบใด ๆ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งภายนอกและภายใน

ทั้งนี้ต้องอาศัยความรอบรู้ ความรอบคอบ และความระมัดระวังอย่างยิ่ง ในการนำวิชาการต่าง ๆ มาใช้ในการวางแผนและการดำเนินการทุกขั้นตอน และขณะเดียวกันจะต้องเสริมสร้างพื้นฐานจิตใจของคนในชาติโดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ของรัฐ นักทฤษฎีและนักธุรกิจในทุกระดับให้มีสำนึกในคุณธรรม การซื่อสัตย์สุจริตและให้มีความรู้ที่เหมาะสม ดำเนินชีวิตด้วยความอดทน ความเพียร มีสติ ปัญญา และความรอบคอบเพื่อให้สมดุลและพร้อมต่อการรองรับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวางทั้งด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอกได้เป็นอย่างดี

จากปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงข้างต้นนั้น คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง (2548) ได้กล่าวถึง หลักพิจารณาของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไว้ 5 ประการ ดังนี้

1. กรอบแนวคิด เป็นปรัชญาที่ชี้แนะแนวทางการดำรงอยู่และปฏิบัติตนในทางที่ควรจะเป็น โดยมีพื้นฐานมาจากวิถีชีวิตดั้งเดิมของสังคมไทย สามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้ตลอดเวลา
2. คุณลักษณะ เศรษฐกิจพอเพียงสามารถนำมาประยุกต์ใช้กับการปฏิบัติตนได้ในทุกระดับ โดยเน้นการปฏิบัติบนทางสายกลาง และพัฒนาอย่างเป็นขั้นตอน

3. คำนิยาม ความพอเพียงต้องประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ดังนี้

3.1 ความพอประมาณ หมายถึง ความพอดีที่ไม่น้อยเกินไปและไม่มากเกินไป โดยไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น เช่น การผลิตและการบริโภคที่อยู่ในระดับพอประมาณ

3.2 ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจเกี่ยวกับระดับของความพอเพียงนั้น จะต้องเป็นไปอย่างมีเหตุผลโดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบ

3.3 การมีภูมิคุ้มกันที่ดีในตัว หมายถึง การเตรียมตัวให้พร้อมรับผลกระทบและการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ที่จะเกิดขึ้นโดยคำนึงความเป็นไปได้ของสถานการณ์ต่าง ๆ ที่คาดว่าจะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกล

4. เงื่อนไข การตัดสินใจและการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ให้อยู่ระดับพอเพียงนั้น ต้องอาศัยทั้งความรู้และคุณธรรมเป็นพื้นฐาน กล่าวคือ

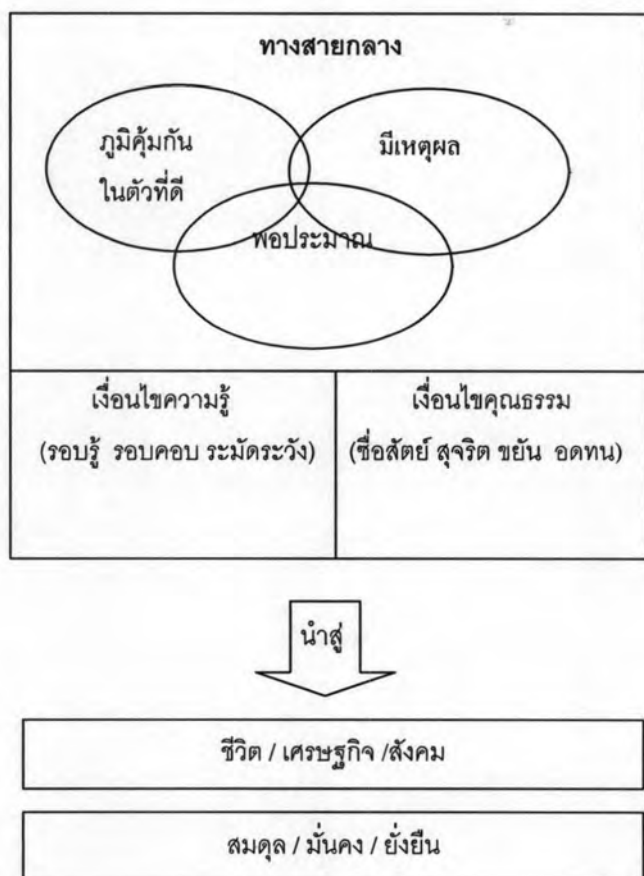
4.1 เงื่อนไขความรู้ หมายถึง ความรอบรู้เกี่ยวกับวิชาการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอย่างรอบด้าน ความรอบคอบที่จะนำความรู้เหล่านั้นมาพิจารณาให้เชื่อมโยงกัน เพื่อประกอบการวางแผน และความระมัดระวังขั้นตอนปฏิบัติ

4.2 เงื่อนไขคุณธรรม ที่จะต้องเสริมสร้าง ประกอบด้วย มีความตระหนักในคุณธรรม มีความซื่อสัตย์สุจริต และมีความอดทน มีความเพียร ใช้สติปัญญาในการดำเนินชีวิต

5. แนวทางปฏิบัติ / ผลที่คาดว่าจะได้รับ จากการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ คือ การพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ดังรายละเอียดแผนภาพดังนี้

แผนภาพที่ 8 สรุปรูปปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

ที่มา: สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2548

ปัจจุบันได้มีโครงการมากมายที่ได้นำแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ ในการริเริ่มโครงการ ดังเช่นโครงการกองร้อยนำอยู่ กองพันเข้มแข็ง เขตทหารปลอดภัยเสพติด ซึ่งเป็นนโยบายของกองทัพบก (กองทัพบก, 2545) ซึ่งมีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลใน ทบ. มุ่งสู่ผลสัมฤทธิ์ที่ต้องการ คือ หน่วยทหารพอเพียง กองทัพบกสว่างาม โดยยึดหลักการดำเนินชีวิตตามแนวทางปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มุ่งเน้นการพัฒนาแบบค่อยเป็นค่อยไป เสริมสร้างความแข็งแกร่งให้กับกำลังพลชั้นผู้น้อย คือ ทหารกองประจำการ นายทหารชั้นประทวนและครอบครัว ทำให้ชีวิตและความเป็นอยู่ของ กำลังพลและครอบครัวดีขึ้น สามารถดำรงชีวิตอย่างมีเกียรติ สมศักดิ์ศรี รวมทั้งป้องกันมิให้กำลังพลและครอบครัวไปยุ่งเกี่ยวกับอบายมุข และประการสำคัญคือการนำปฏิบัติไปสู่ชุมชนรอบค่ายทหาร สร้างแนวร่วม ทำให้สังคมเกิดความเข้าใจ มีความรักและความศรัทธาในกองทัพ

ดังนั้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตกำลังพลและประสิทธิภาพหน่วยทหาร ถือเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้บังคับบัญชาหน่วยทุกระดับชั้น ต้องให้ความสนใจ เพราะ "คน" เป็นปัจจัย สำคัญที่สุดที่จะทำให้การปฏิบัติภารกิจและหน้าที่ของกองทัพบรรลุผลหรือไม่ ดังนั้น การพัฒนากำลังพลของกองทัพบก นอกจากจะเน้นการพัฒนาด้านความรู้ ระเบียบวินัย และสุขภาพร่างกายแล้ว สิ่งสำคัญที่ต้องพัฒนาควบคู่กันไป คือ คุณธรรม จริยธรรม สร้างอุดมการณ์ความรักชาติบ้านเมือง กตัญญูต่อแผ่นดิน มีความจงรักภักดีต่อกองทัพ ต่อประเทศชาติ และต่อสถาบันพระมหากษัตริย์

จากหลักการข้างต้น เห็นว่าเศรษฐกิจพอเพียง คือหลักการดำเนินชีวิตที่จริงแท้ที่สุด เป็นหลักปรัชญามุ่งเน้นความมั่นคงและความยั่งยืนของการพัฒนา อันมีคุณลักษณะที่สำคัญ ที่จะสามารถประยุกต์ใช้ในทุกระดับ หากทุกฝ่ายเข้าใจกรอบแนวคิด คุณลักษณะ คำนิยามของเศรษฐกิจพอเพียงอย่างชัดเจนแล้ว สามารถนำไปประยุกต์ใช้เป็นแนวทางปฏิบัติ และนำไปสู่ผลที่คาดว่าจะได้รับ คือการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืน พร้อมรับการเปลี่ยนแปลงในทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม สังคม ความรู้และเทคโนโลยี รวมไปถึงโครงการที่นำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ เพื่อให้เกิดการพัฒนาคนและจิตใจควบคู่พร้อมกันไป เพราะคนเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดสำหรับการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคต

การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเสมือนแนวทางในการดำเนินชีวิตให้เกิดความ "พอ" ทั้งนี้ ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงดังกล่าว มีคุณธรรมแฝงอยู่หลายประการ ซึ่งผู้ที่ปฏิบัติตนตามคุณ

ธรรมเหล่านี้ จะเป็นผู้ที่ดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง และเมื่อดำเนินชีวิตตามเศรษฐกิจพอเพียงได้ ย่อมเกิดความสุขในชีวิต ตัวอย่างของการนำปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้ในการ ดำเนินชีวิตและประกอบอาชีพ ได้แก่ “เกษตรทฤษฎีใหม่” ซึ่งเกษตรทฤษฎีใหม่นั้นเป็นแนวพระราช ดำริของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่พระราชทานเพื่อให้ความช่วยเหลือกับเกษตรกรรายย่อยที่ ประสบปัญหา เพื่อให้เกษตรกรรายย่อยที่ประสบปัญหา เพื่อให้เกษตรกรเหล่านั้นสามารถประกอบ อาชีพอย่างพอเพียง เพื่อให้พอเลี้ยงตนเองได้ (ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541) จะเห็นได้จากหลัก การสำคัญในการทำเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น เน้นการประกอบอาชีพในการเลี้ยงตนเองให้ได้ก่อน เกษตรทฤษฎีใหม่นั้น คือ การแบ่งพื้นที่ในการทำเกษตร ออกเป็น 4 ส่วน มีอัตราการใช้พื้นที่ต่อ ส่วน ดังนี้

ส่วนที่หนึ่ง 30% สำหรับขุดสระน้ำเพื่อเก็บกักน้ำ

ส่วนที่หนึ่ง 30% สำหรับทำนาปลูกข้าว

ส่วนที่หนึ่ง 30% สำหรับทำปลูกไม้ผล พืชไร่ พืชผัก พืชสมุนไพร เพื่อใช้เป็นอาหารและ จำหน่ายหากมีเหลือ

ส่วนที่หนึ่ง 10% สำหรับปลูกที่อยู่อาศัย

จากแนวคิดเกษตรทฤษฎีใหม่นั้น ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2541) ได้วิเคราะห์ว่า เป็นแนว ทฤษฎีที่แตกต่างไปจากทฤษฎีอื่นๆ เพราะเป็นทฤษฎีที่เน้นคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาและ เน้นระบบความคิดที่เป็นจริยธรรมของการอยู่ร่วมกันและการพึ่งพิงกันของสิ่งทั้งหลาย ดังนั้น แนวคิดดังกล่าวจึงเป็นทฤษฎีที่สามารถใช้ในการดำรงชีพและดำรงชาติ เพราะว่ามีลักษณะเป็น ทฤษฎีแบบองค์รวม คือ มีลักษณะหลายมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ วัฒนธรรม และปรัชญาการดำรง ชีวิตด้วยจริยธรรม ซึ่งสอดคล้องกับการวิเคราะห์แนวคิดทฤษฎีใหม่ของ ทิศนา ขัมมณี (2546) ซึ่งเป็นแนวคิดหลักที่สำคัญๆ อยู่ 7 ประการ

1. แนวคิดเกี่ยวกับการพึ่งพาตนเอง
2. แนวคิดเกี่ยวกับการเป็นอิสระภาพ
3. แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
4. แนวคิดเกี่ยวกับการทำงาน
5. แนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนา
6. แนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และการได้รับความร่วมมือ
7. แนวคิดเกี่ยวกับการประยุกต์ในการใช้ทฤษฎีใหม่

จากแนวคิดทั้ง 7 ประการข้างต้น เมื่อนำมาประมวลและพิจารณาร่วมกันจะเห็นได้ว่า มีสาระหลักสำคัญหลัก อยู่ 4 ประการ ซึ่งสาระสำคัญดังกล่าวนี้ กลายเป็นกระบวนการที่จะเป็นที่ยั่งยืนในการดำเนินชีวิตหรือกิจกรรมต่างๆ ในชีวิต (ทศนา เขมมณี , 2546)

1. การพึ่งตนเอง คุณสมบัติประการแรกที่มนุษย์ทุกคนควรกระทำ คือ การพึ่งตนเอง ได้แก่ การไม่มุ่งที่จะพึ่งพาคนอื่น ก่อนที่จะลงมือพึ่งตนเอง หรือการรอคอยตาให้ผู้อื่นมาช่วยโดยไม่ยอมทำอะไร การที่บุคคลจะพึ่งตนเองได้นั้น จะต้องเป็นผู้มีความรับผิดชอบในตนเอง หากขาดความรู้สึกรับผิดชอบแล้วขาดจิตสำนึกในการพึ่งตนเอง บุคคลที่สามารถพึ่งตนเองจะมีชีวิตที่อิสระไม่ตกอยู่ในอำนาจหรือถูกบีบบังคับโดยผู้อื่น การพึ่งตนเองกับชีวิตที่เป็นอิสระภาพจึงเป็นข้อคู่กันโดยปริยาย

2. การทำงานและการแก้ปัญหา เมื่อบุคคลเกิดจิตสำนึกมีความรับผิดชอบในตนเองและพร้อมที่จะพึ่งตนเองแล้ว บุคคลนั้นก็จะต้องลงมือกระทำการอันจะช่วยให้ตนเองได้ในสิ่งที่ต้องการการทำงานหรือการลงมือปฏิบัติจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญในอันดับต่อมา บุคคลใดจะสามารถประกอบกิจการให้ประสบผลสำเร็จตามที่มุ่งหวังได้ จะต้องมีความขยัน อดทนไม่ทอดทิ้ง สามารถที่จะต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ และแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังต้องมีทักษะการบริหารจัดการกิจกรรมด้านต่างๆ ในชีวิตให้ประสบผลสำเร็จ เมื่อบุคคลมีการลงมือปฏิบัติขยายไปสู่การรวมกลุ่ม และได้รับความร่วมมือจากชุมชนหรือคนอื่นมากขึ้นผลประโยชน์ที่ได้รับก็จะเพิ่มพูนขึ้น

3. การแสวงหาความรู้และข้อมูล ในการทำงานใดๆ ให้ได้ผล การแสวงหาข้อมูลและความรู้เพื่อนำมาใช้ในการปฏิบัติงานเป็นสิ่งจำเป็น เพราะการปฏิบัติโดยขาดความรู้ อาจทำให้เสียเวลาและทรัพยากรมาก และอาจไม่ประสบผลสำเร็จ การศึกษาหาความรู้ที่จำเป็นต่อการทำงาน ไม่ว่าจะจากผู้รู้หรือแหล่งความรู้ ว่าทฤษฎีเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการปฏิบัติ และในขณะเดียวกันการปฏิบัติหรือข้อความรู้ จึงเป็นกระบวนการที่มีปฏิสัมพันธ์ต่อกันและกัน และส่งผลต่อกันและกันเสมอ

4. การพัฒนาตนเองและคุณภาพ เมื่อบุคคลมีความรับผิดชอบที่จะพึ่งตนเอง และลงมือทำงานโดยอาศัยความรู้ต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ และหากมีปัญหาเกิดขึ้น บุคคลก็เกิดพัฒนาทั้งทางด้านคุณภาพชีวิต และคุณสมบัติส่วนตัว ผลที่เกิดจากการทำงาน นอกจากจะสามารถนำไปใช้เลี้ยงชีวิตแล้ว บุคคลยังเกิดความชำนาญจากการลงมือกระทำ และมีความรู้เพิ่มพูนมากขึ้น ทั้งจากประสบการณ์การทำงาน และการศึกษาหาความรู้ขณะทำงาน ซึ่งจะเป็นปัจจัยช่วยให้บุคคลนั้นสามารถคิดและทำในสิ่งต่างๆ ได้มากขึ้นและดีขึ้น จึงกล่าวเกิดการพัฒนาตนเองและคุณภาพชีวิต

นอกจากนี้เศรษฐกิจพอเพียงไม่ได้มุ่งเน้นแต่การทำเกษตรหรือให้แนวคิดกับเกษตรเท่านั้น แต่แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงยังนำมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิต และหลักในการปฏิบัติตนของบุคคลทั่วไปในทุกอาชีพ สุเมธ ตันติเวชกุล (2543) ได้กล่าวถึงหลักการพึ่งตนเองตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง โดยยึดหลักสำคัญ 5 ประการ คือ

1. ด้านจิตใจ ทำให้ตนเป็นที่พึ่งของตนเองมีจิตสำนึกที่ดี สร้างสรรค์ให้ตนเองและชาติโดยรวม มีจิตใจเอื้ออาทร ประนีประนอม เห็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง
2. ด้านสังคม และชุมชนต้องช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เชื่อมโยงกันเป็นเครือข่ายชุมชนที่แข็งแรง เป็นอิสระ
3. ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ให้ใช้และจัดการอย่างฉลาด พร้อมทั้งหาทางเพิ่มมูลค่า โดยยึดบนหลักการของความยั่งยืน
4. ด้านเทคโนโลยี จากสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว เทคโนโลยีที่เข้ามาใหม่มีทั้งดีและไม่ดี จึงต้องแยกแยะบนพื้นฐานของภูมิปัญญาชาวบ้านและเลือกใช้เฉพาะที่สอดคล้องกับความต้องการและสภาพแวดล้อม และควรพัฒนาเทคโนโลยีจากภูมิปัญญาของเราเอง
5. ด้านเศรษฐกิจ แต่เดิมนักพัฒนามักมุ่งที่การเพิ่มรายได้ และไม่มีการมุ่งลดรายจ่ายในเวลาเช่นนี้จะต้องมุ่งลดรายจ่ายก่อนเป็นสำคัญ และยึดหลัก พออยู่ พอกิน พอใช้

จากหลักการพึ่งตนเองโดยยึดทางสายกลางนั้น สุเมธ ตันติเวชกุล (2543) ยังกล่าวถึงหลักในการปฏิบัติตนตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ไว้ดังนี้

1. ยึดความประหยัด ตัดทอนค่าใช้จ่ายในทุกด้าน ลดละความฟุ้งเฟ้อในการดำรงชีพอย่างจริงจัง ดังพระราชดำรัสที่ว่า “....ความเป็นอยู่ที่ต้องไม่ฟุ้งเฟ้อ ต้องประหยัดไปในทางที่ถูกต้อง....”
2. ยึดถือการประกอบอาชีพด้วยความถูกต้องสุจริต แม้จะตกอยู่ในภาวะขาดแคลนในการดำรงชีวิตก็ตาม ดังพระราชดำรัสที่ว่า “....ความเจริญของคนทั้งหลาย ย่อมเกิดมาจากการประพฤติชอบและการหาเลี้ยงเป็นหลักรสำคัญ....”
3. ละเลิกการแก่งแย่งผลประโยชน์และแข่งขันในทางการค้าประกอบอาชีพแบบต่อสู้กันอย่างรุนแรงดังอดีต มีพระราชดำรัสเรื่องนี้ว่า “....ความอันแท้จริงนั้น หมายถึงความสุขความเจริญที่บุคคลที่บุคคลแสวงหามาได้ด้วยความเป็นธรรมทั้งในเจตนา และการกระทำ ไม่ใช่ได้มาด้วยความบังเอิญ หรือด้วยการแก่งแย่งเบียดบังมาจากผู้อื่น....”
4. ไม่หยุดนิ่งที่จะหาทางให้ชีวิตหลุดพ้นจากความทุกข์ยาก โดยไม่ต้องขวนขวายไฝหาความรู้ให้เกิดมีรายได้เพิ่มพูนขึ้นจนถึงขั้นพอเพียงเป็นเป้าหมายสำคัญ พระราชดำรัสตอนหนึ่งที่มีความหมายชัดเจนว่า “....การที่ต้องการให้ทุกคนพยายามที่จะหาความรู้ และสร้างตนเองให้มัน

คงนี้เพื่อตนเอง เพื่อที่จะให้ตนเองมีความเป็นอยู่ที่ก้าวหน้า ที่มีความสุข พอมีพอกินเป็นขั้นหนึ่ง และขั้นต่อไปก็คือให้มีเกียรติว่ายืนได้ด้วยตนเอง.....”

5. ปฏิบัติตนในแนวทางที่ดี ลดละสิ่งชั่วให้หมดสิ้นไป ทั้งนี้ด้วยสังคมไทยที่ล่มสลายลง ในครั้งนี้ เพราะยังมีบุคคลอีกจำนวนมิใช่น้อยที่ดำเนินการโดยปราศจากความละเอียดต่อแผ่นดิน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า “...พยายามไม่ก่อความชั่วให้เป็นเครื่องทำลายตัว ทำลายผู้อื่น พยายามลดพยายามละความชั่วที่ตัวเองมีอยู่พยายามก่อความดีให้แก่ตัวอยู่เสมอ พยายามรักษาและเพิ่มพูนความดีที่มีอยู่นั้นให้งอกงามสมบูรณ์ขึ้น..... ”

จากที่กล่าวมา สรุปว่าหลักการของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนั้น เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตพร้อมการปฏิบัติตนเองให้มีคุณธรรม โดยเน้นการพัฒนาคนเป็นศูนย์กลางและเน้นการคิดอย่างมีจริยธรรม ซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตที่เน้นการพึ่งพาตนเอง ยึดหลักทางสายกลางชีวิต ไม่ฟุ้งเฟ้อฟุ้งเฟ้อ และไม่แสวงหาในสิ่งที่เกินความพอดี พร้อมต่อสู้กับอุปสรรคต่างๆ โดยนำความรู้ที่ตนเองได้รับเหล่านั้นมาประยุกต์ใช้ในการทำงานหรือการประกอบอาชีพและการดำเนินชีวิตในแต่ละบุคคล

ตอนที่ 4 กองพันทหารราบ ศูนย์กำลังรอง

ประวัติความเป็นมากองพันทหารราบ ศูนย์กำลังรอง

ตามที่พระราชบัญญัติการจัดระเบียบป้องกันราชอาณาจักร พ.ศ.2491 กำหนดให้กรมการรักษาดินแดน ขึ้นการบังคับบัญชากับกระทรวงกลาโหมและมีกองลูกมือกรมการรักษาดินแดน เป็นหน่วยในการบังคับบัญชาของกรมการรักษาดินแดน มีผู้บังคับบัญชากองลูกมือเป็นผู้บังคับบัญชา และมีผู้บังคับบัญชากองลูกมือเป็นผู้ช่วย

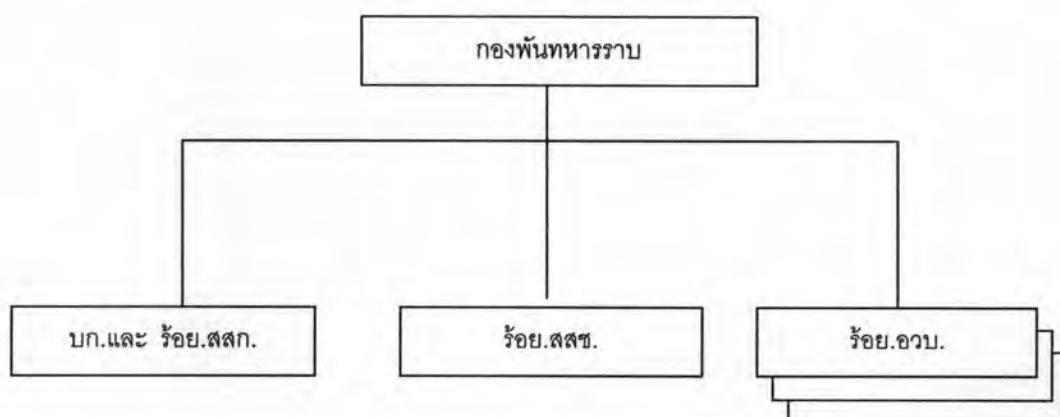
พ.ศ.2492 กรมการรักษาดินแดนได้โอนการบังคับบัญชาจาก กท. มาขึ้นกับทบ.และเมื่อ 19 พ.ย.2495 กรมการรักษาดินแดนได้รับการปรับปรุงอัตราใหม่และเปลี่ยนชื่อหน่วยประจำกรมการรักษาดินแดนเป็นผู้บังคับบัญชาและมีรองผู้บังคับบัญชากองพันประจำกรมการรักษาดินแดนเป็นผู้ช่วย ส่วนภารกิจและอัตราการจัดยังคงเป็นเช่นเดิม

เมื่อ 1 ม.ค. 2500 กองพันทหารประจำกรมการรักษาดินแดน ได้รับการปรับปรุงอัตราใหม่ พร้อมเปลี่ยนชื่อเป็นหน่วยเป็น กองพันรักษาดินแดน กรมการรักษาดินแดน มีผู้บังคับกองพันรักษาดินแดน กรมการรักษาดินแดน เป็นผู้บังคับบัญชา โดยไม่มีตำแหน่ง รองผู้บังคับกองพันฯ และช่วงนี้ยอดพลทหารตามอัตราเดิม 275 นาย ถูกลดลงเหลือเพียง 127 นาย ยอดกำลังพลที่ทำการเรียกเกณฑ์เข้ากองประจำการ ลดลงร้อยละ 38 คงมีทหารเข้าประจำหน่วย ปีละ 48 นาย (ผลัดละ 24 นาย)

ต่อมาในปี พ.ศ.2513 กรมการรักษาดินแดน ได้ขอปรับอัตราอนุมติบรรจุกำลังพลเป็นร้อยละ 100 ทบ. ได้อนุมัติให้เพิ่มอัตราพลทหารขึ้นเท่าเดิม คือ 274 นาย

เมื่อปี พ.ศ.2526 ทบ. ได้เห็นความสำคัญของ กิจการรักษาดินแดน และฝึกนักศึกษาวิชาทหารจึงได้อุปสรรภาพ กองพันรักษาดินแดน กรมการรักษาดินแดน เป็น กองพันทหารราบมาตรฐาน เพื่อเป็นการเพิ่มพูนประสิทธิภาพ ขยายขีดความสามารถในการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร (นศท.) ให้เป็นกำลังสำรองที่มีประสิทธิภาพให้เป็นรูปแบบ และมีขีดความสามารถในการรักษาความปลอดภัยพื้นที่รับผิดชอบของกรมการรักษาดินแดนโดยแปรสภาพเป็น "กองพันทหารราบ กรมการรักษาดินแดน" ใช้ชื่อย่อว่า "พัน.ร.รด." ตัดเครื่องหมายสังกัด "รด." ซึ่งมีอัตราการจัดและภารกิจเช่นเดียวกับกองพันทหารราบทั่วไป สำหรับที่ตั้งของหน่วยยังคงอยู่ในภายในกรมการรักษาดินแดน (เลขที่ 2 ถนนเจริญกรุง เขตพระนคร กรุงเทพฯ) และเป็นหน่วยขึ้นตรงกับศูนย์การฝึกกำลังสำรอง กรมการรักษาดินแดน (ศฝ.รด.) แต่เนื่องจากที่ตั้งของ ศฝ.รด. อยู่ที่ถนนวิภาวดีรังสิต ซึ่งยากแก่การบังคับบัญชาและงานด้านธุรการ จึงได้โอนการบังคับบัญชาไว้กับ รด. และอยู่ในระดับความพร้อมระดับ 2 ตามแผนภาพการจัดดังนี้

แผนภาพที่ 9 กองพันทหารราบ

เมื่อ 7 ส.ค.40 ผน.ทบ. ได้กรุณาอนุมัติหลักการให้จัดตั้ง นสร. โดยกาสนธิ รด. เข้ากับ กสร.ทบ. และได้ประกาศในราชกิจจานุเบกษา ฉบับกฤษฎีกา เล่มที่ 118 ตอนที่ 28ก ให้ นสร. เป็นส่วนราชการกองทัพบก มีผลบังคับใช้ตั้งแต่ 11 พ.ค. 44 เป็นต้นไป เมื่อมีการจัดตั้งหน่วยใหม่ดังที่กล่าวข้างต้นส่งผลให้โครงสร้าง ฝั่งการจัดและชี้หน่วยเปลี่ยนไปโดย กรมการรักษาดินแดน (รด.) เป็นหน่วยบัญชาการกำลังสำรอง (นสร.) , ศูนย์การฝึกกำลังสำรอง กรมการรักษาดินแดน (ศฝ.รด.) เป็น ศูนย์การกำลังสำรอง (ศสร.) และกองพันทหารราบ กรมการรักษาดินแดน (พัน.ร.รด.) เป็นกองพันทหารราบ ศูนย์การกำลังสำรอง (พัน.ร.ศสร.) เป็น นขต.ของศสร.ยังคงใช้อจย.7-15 ระดับความพร้อมระดับที่ 2 และได้โอนอำนาจการบังคับบัญชามาเป็นส่วนราชการขึ้นตรงกับ นสร. ตามคำสั่ง นสร.(เฉพาะ)

ภารกิจ

1. ภารกิจตาม อจย.7-15

1.1 เข้าประชิดข้าศึก โดยใช้อำนาจการยิง และการดำเนินกลยุทธ์เพื่อจับ หรือทำลายข้าศึก

1.2 ผลักการเข้าตีของข้าศึกด้วยการยิงและการรบประชิด

2. การรักษาการณ์

3. การสาธิตการจัดและปฏิบัติการรบของเหล่าทหารราบ

4. การสนับสนุนภารกิจของ นสร. ในด้านการรักษาความปลอดภัยและอื่นๆ

5. สนับสนุนการฝึกนักศึกษาวิชาทหาร

6. ดูแลพื้นที่ค่ายฝึก นศท.(เขาชนไก่) เพื่อป้องกันการบุกรุกพื้นที่ของ ทบ.

เกียรติประวัติของหน่วยงาน

1. ได้รับพระราชทานธงชัยเฉลิมพลเมื่อปี พ.ศ.2515

2. จัด 1 ร้อย ร. ถวายอารักขารักษาความปลอดภัยพื้นที่ชั้นนอกในวโรกาสที่สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินเปิดอนุสาวรีย์ รัชกาลที่ 6 ณ ค่ายฝึก นศท.(เขาชนไก่) อ.เมืองจว.กาญจนบุรี เมื่อ 25 พ.ย.2543

3. จัดกำลัง 1 ร้อย ร. ถวายอารักขารักษาความปลอดภัยพื้นที่ปลอดภัยในวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่และสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถ ทรงพระกรุณาโปรด

เกล้าฯ เสด็จทอดพระเนตรภาพยนตร์รอบปฐมทัศน์ เรื่อง “สุริโยทัย” .ในวันอาทิตย์ที่ 12 ส.ค.2544 เวลา 20.30 น. ณ ศาลาเฉลิมกรุง

จะเห็นได้ว่า กองพันทหารราบ ศูนย์การกำลังสำรอง เป็นกองพันที่มีความสำคัญที่หนึ่ง ในการดูแลรักษาอธิปไตยของบ้านเมืองให้สงบสุข โดยเป็นไปตามขอบเขตข้อบังคับจากกระทรวงกลาโหม ซึ่งมีหน้าที่รักษาการณ์ ปฏิบัติรบของเหล่าทหารราบ รวมไปถึงภารกิจสนับสนุนที่ได้รับมอบหมายตามที่หน่วยงานกำหนด

ตอนที่ 5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

กังสดาล อยู่เห็น (2544) ได้ศึกษางานวิจัยพบว่า ลักษณะกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่แสดงให้เห็นถึงการปฏิบัติตามแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง คือ การผลิตที่มีการนำแนวทางเกษตรทางเลือกเข้ามาปฏิบัติ การปฏิบัติที่ใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีคุณค่าและระมัดระวัง และบริโภคอย่างเรียบง่าย ประหยัดใส่ใจสุขภาพและสิ่งแวดล้อม โดยตัวอย่างที่เห็นได้ชัดจากการทำวิจัย คือ อาชีพการทำสวนผลไม้ที่ลดการใช้สารเคมี การทำนาออร์แกนิกและการทำประมงพื้นฐาน

สหทัย พลปัตถวี (2548) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ผลวิจัยพบว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ของคนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งเป็น 3 ประการ คือ 1) พอประมาณ ได้แก่ พอประมาณกับศักยภาพของตน พอประมาณกับสภาพแวดล้อม และไม่โลภเกินไปจนเบียดเบียนผู้อื่น 2) มีเหตุผล ได้แก่ ไม่ประมาท รู้ถึงสาเหตุ พิจารณาค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการกระทำ 3) มีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี ได้แก่ พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ พึ่งตนเองได้ทางสังคม คำนึงถึงผลระยะยาวมากกว่าระยะสั้น รู้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลง ซึ่งคุณลักษณะจะเกิดขึ้นได้จากการพัฒนาความรู้และคุณธรรม ซึ่งเป็นเงื่อนไขหลักของการพัฒนาคน กิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงในชุมชนที่ดำเนินการตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง สามารถแบ่งได้ 4 ด้าน คือ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านเศรษฐกิจ กิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านสังคม กิจกรรมสร้างความพอเพียงด้านสิ่งแวดล้อม และกิจกรรมเพื่อสร้างความพอเพียงด้านจิตใจ ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้จำเป็นต้องมีการดำเนินไปพร้อมกันอย่างสมดุล จึงสร้างความพอเพียงให้เกิดในสังคมได้ การเรียนรู้ของชุมชนเพื่อพัฒนาคนไปสู่คุณลักษณะตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ประกอบด้วย 2

รูปแบบ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาคนโดยตรง และการเรียนรู้เพื่อพัฒนาระบบที่ช่วยสนับสนุนการเปลี่ยนแปลง สำหรับแนวทางการพัฒนาคนในชุมชนให้มีคุณลักษณะตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือการพัฒนาความรู้และคุณธรรมในตัวบุคคลผ่านการศึกษาทั้งในระบบและนอกระบบ และการพัฒนาชุมชนให้มีการดำเนินชีวิตกิจกรรมทางเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 4 ด้านอย่างสมดุล เพื่อนำไปสู่ความยั่งยืนและพร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลง

นพพร เมธื่อนันต์กุล (2549) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิต : กรณีศึกษา เกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. อำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกร ธ.ก.ส. ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ที่อยู่ในเขตอำเภอวิเชียรบุรี จังหวัดเพชรบูรณ์ จำนวน 379 คน ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นชาย มีอายุ 51 ปี ขึ้นไป สถานภาพสมรสแล้วและจบการศึกษาระดับประถมศึกษาเป็นส่วนใหญ่ มีรายได้น้อยกว่ารายจ่ายและมีหนี้สิน เคยได้รับข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง มีการนำแนวปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีการนำแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับมาก คือ การนำมาใช้ประโยชน์ของชุมชน ส่วนด้านที่มีการนำแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตในระดับน้อย คือ การรับรู้ในเนื้อหาสาระ ความเข้าใจในเนื้อหาสาระ และการนำมาใช้ประโยชน์ของตนเอง สำหรับปัจจัยที่มีต่อการนำแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ได้แก่ พื้นที่พักอาศัย อายุระดับการศึกษา สถานภาพทางเศรษฐกิจ การออมเงิน และการได้รับข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และปัจจัยไม่มีผลต่อการนำแนวทางปฏิบัติตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในการดำเนินชีวิตของเกษตรกรลูกค้า ธ.ก.ส. ได้แก่ เพศ สถานภาพ และหนี้สิน

อมรสิริ สุขะวิริยะ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การเห็นคุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงหลังการเข้าร่วมโครงการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติ ของ พนักงานบริษัท เติมโก้ จำกัด (มหาชน) มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระดับการเห็นคุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หลังเข้าร่วมโครงการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติ ศึกษาเปรียบเทียบการเห็นคุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง หลังเข้าร่วมโครงการประยุกต์ปรัชญา

เศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติ ศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และให้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการดำเนินงานโครงการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากพนักงานบริษัท เต็มโก้ จำกัด (มหาชน) จำนวน 120 คน ผลการวิจัยพบว่า พนักงานก่อนเข้าร่วมโครงการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติพนักงาน มีการเห็นคุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย และเมื่อพนักงานเข้าร่วมโครงการการประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงลงสู่การปฏิบัติพบว่า พนักงานมีการเห็นคุณค่าของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับค่อนข้างมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกรายด้านอยู่ในระดับค่อนข้างมากเช่นกัน ซึ่งเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ดังนี้ การตระหนักถึงคุณประโยชน์ของแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การยอมรับในแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง การรับรู้แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาของแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

ธนพล สมัครการ (2550) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงหลังเข้าร่วมโครงการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจสู่การปฏิบัติ : ศึกษากรณี ผู้เข้าอบรมพลังกายทิพย์เพื่อสุขภาพ กรมขนส่งทหารอากาศ กองบัญชาการสนับสนุนทหารอากาศ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เข้าอบรมโครงการ ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความรู้เข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของผู้เข้าอบรมโครงการ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาจากทหารอากาศ กรมขนส่งทหารอากาศ กองบัญชาการสนับสนุนทหารอากาศ จำนวน 120 คน ผลการวิจัยพบว่า ผู้เข้าอบรมก่อนเข้าร่วมโครงการการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง อยู่ในระดับค่อนข้างน้อย และเมื่อผู้เข้าอบรมร่วมโครงการการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ พบว่า ผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ทุกรายด้านอยู่ในระดับมากเช่นกัน ซึ่งเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยจากน้อยไปมาก ดังนี้ ความรู้เข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การยอมรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง การเปรียบเทียบความรู้เข้าใจก่อนและหลังการอบรมโครงการประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงสู่การปฏิบัติ พบว่า กลุ่มผู้เข้าอบรมมีความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05 ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ ด้านความรู้ความเข้าใจปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ด้านประยุกต์ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และด้านการยอมรับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

จากการศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า กิจกรรมที่จัดขึ้นเกี่ยวข้องในด้านเกษตรกรรม ชุมชน และสังคม รวมไปถึงการพัฒนาคน โดยใช้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการนำไปปรับประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับปัจจัยแวดล้อม เพื่อเป็นแนวทางการนำความรู้ความเข้าใจที่ได้รับไปปฏิบัติจริง และก่อให้เกิดสิ่งที่ตั้งงามในการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งจะส่งผลต่อสังคมในทางที่ดี หากสามารถนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างแท้จริง ดังนั้น เห็นได้ว่า แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงจึงมีความเหมาะสมและสามารถนำมาใช้ในการพัฒนาคนให้เกิด ความรู้ ทักษะ ทศนคติ ในการดำเนินชีวิตตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้จากประสบการณ์

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในประเทศ

กนกอร ชาวเวียง (2538) ได้ทำการศึกษามผลของการใช้กรณีศึกษาในการสอนภาคปฏิบัติ วิชาสุขภาพจิตและการพยาบาลจิตเวชที่มีต่อความรู้เจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลวิทยาลัยพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณสุข ชั้นปีที่ 3 จำนวน 34 คน โดยกลุ่มทดลองจะได้รับการฝึกดังนี้ ชั้นที่ 1 ให้ศึกษาวิดิทัศน์ กรณีศึกษา ชั้นที่ 2 ผู้สอนใช้คำถามกระตุ้นให้ผู้เรียนมีการคิดวิเคราะห์ วิจาร์ณในกรณีศึกษา ชั้นที่ 3 ผู้เรียนร่วมกันสรุปถึงความรู้ที่ได้รับจากการศึกษา ส่วนกลุ่มควบคุมได้รับการสอนตามปกติโดยใช้วิดิทัศน์ที่เป็นเรื่องเกี่ยวกับการพยาบาลจิตเวชพบว่าความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชของนักศึกษาพยาบาลหลังใช้กรณีศึกษาในการสอนสูงกว่าก่อนใช้กรณีศึกษาในการสอนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 และนักศึกษาพยาบาลที่ผ่านการใช้กรณีศึกษาในการสอน มีความรู้และเจตคติต่อการดูแลผู้ป่วยจิตเวชสูงกว่านักศึกษาพยาบาลที่ผ่านการสอนแบบปกติอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ภาวิณี ศรีสุขวัฒนานนท์ (2539) ได้ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อประยุกต์รูปแบบการใช้แฟ้มงานของนิสิตในการประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระดับบัณฑิตศึกษา ในรายวิชาการประเมินโครงการทางการศึกษา มีนักเรียนที่ลงทะเบียน 27 คน โดยในชั่วโมงแรกผู้สอนแจกคู่มือการเรียน ซึ่งประกอบด้วยวัตถุประสงค์รายวิชา สังเขปรายวิชา กิจกรรมการเรียนการสอน รายชื่อตำรา และวารสารประกอบการเรียน การประเมินผลการเรียนด้วยแฟ้มงาน และเกณฑ์การกำหนดระดับคะแนน นักศึกษาทำการจัดเก็บบันทึกต่างๆ ในแฟ้มงาน และเกณฑ์การกำหนดระดับคะแนน นักศึกษาทำการจัดเก็บบันทึกต่างๆ ในแฟ้มงานเพื่อใช้เป็นหลักฐานการประเมินตลอดภาคการ

ศึกษา นักศึกษาสามารถปรับปรุงผลงานของตนเองเพื่อรับการประเมินใหม่ในระดับที่สูงขึ้น เมื่อสิ้นภาคการศึกษาผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากแฟ้มงาน จากแบบสอบถาม และการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการเกี่ยวกับความพึงพอใจและความคิดเห็นต่อการใช้แฟ้มงาน ผลการศึกษาพบว่าผลสัมฤทธิ์ของนักศึกษา ทักษะทางวิชาการ และพฤติกรรมการเรียนอยู่ในระดับที่น่าพอใจเกือบทุกคน นอกจากนี้ผู้สอนยังได้รับสารสนเทศในการปรับปรุงการสอนในหลายด้าน

ธนพร แยมสุดา (2542) ได้ทำการวิจัย เรื่องการพัฒนาระบบการเรียนการสอนทางพยาบาลศาสตร์โดยเน้นการเรียนรู้ทางปัญญาสังคม โดยใช้ฟอร์ทโฟลิโอ ซึ่งทฤษฎีการเรียนรู้ทางปัญญาสังคมมีแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมส่วนใหญ่ของบุคคลเกิดจากการเรียนรู้ ส่วนหนึ่งของบุคคลเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงของตนเอง และอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการสังเกตพฤติกรรมของคนอื่นซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับแนวคิดการเรียนรู้เชิงประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า นักการศึกษาพยาบาลกลุ่มทดลองมีคะแนนกลุ่มทดลองเฉลี่ยความสามารถในการคิดอย่างมีวิจารณญาณ คุณลักษณะการคิดวิจารณญาณ ทักษะในการปฏิบัติงาน การทำงานอย่างเป็นระบบ และผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนภายหลังการทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 แต่มีการรับรู้สมรรถนะแห่งตนไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

พรประภัสสร ปริญาญกุล (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เพื่อเสริมสร้างทักษะการทำงานสำหรับนักศึกษาสาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในสถาบันราชภัฏ ศึกษาผลการใช้รูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ที่เสริมสร้างทักษะการทำงานในด้านทักษะการปฏิบัติ การแก้ปัญหา และการทำงานเป็นทีม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 2 โปรแกรมนิเทศศาสตร์ คณะวิทยาการจัดการ จำนวน 30 คน ปีการศึกษา 2546 สำหรับรูปแบบการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์เป็นการเรียนรู้ที่เน้นการเรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง ช่วยให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างเสริมและรับรู้ประสบการณ์ใหม่ๆ ในขณะที่เดียวกันผู้สอนก็เป็นผู้กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงผลการเรียนรู้ในรูปแบบแฟ้มสะสมงานเพื่อสะท้อนให้เห็นความก้าวหน้าของผู้เรียนแต่ละคน ผลการทดลองสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในสาขาวิชาศิลปศาสตร์ในสถาบันราชภัฏ แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบคือ การจัดการเรียนการสอนเชิงประสบการณ์ในชั้นเรียน นอกชั้นเรียน และการผสมผสานระหว่างการสอนเชิงประสบการณ์ในชั้นเรียนและนอกชั้นเรียน หลังการทดลองนักศึกษากลุ่มทดลองมีคะแนนเฉลี่ยของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการทำงานเป็นทีม และ

ความสามารถในด้านทักษะการทำงานสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สวัสดี ภูทอง (2546) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนภาคเหนือ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความต้องการการเรียนรู้และประสบการณ์การเรียนรู้ด้านคุณภาพชีวิต พัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทดลองใช้รูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ในชุมชนชนบท และศึกษาเงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคต่อการจัดรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ โดยกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาอยู่ในชุมชนชนบทภาคเหนือ จำนวน 454 คน และทดลองจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่จังหวัดพิจิตร ผลการวิจัยพบว่า ความต้องการการเรียนรู้ของผู้ใหญ่เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิต มีความต้องการเรียนรู้ด้านสุขภาพอนามัยมากที่สุด รองลงมาเป็นด้านการศึกษา ผลการพัฒนารูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์เพื่อส่งเสริมคุณภาพชีวิตสำหรับผู้ใหญ่ในชุมชนชนบทภาคเหนือ ผลการทดลองพบว่า คะแนนการเรียนรู้หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนทั้งด้านความรู้ ทักษะ และพฤติกรรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น .05 เงื่อนไขที่เป็นอุปสรรคที่สำคัญต่อการจัดรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์ประกอบด้วย ประสบการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ และวัฒนธรรมของชุมชน ปัญหาที่พบประกอบด้วย ปัญหาด้านผู้สอน หลักสูตร สื่อการสอน และปัญหาด้านผู้เรียน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องในต่างประเทศ

Ewert (1991) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การพัฒนากลุ่มผ่านการศึกษาระดับประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนากลุ่มผ่านการศึกษาระดับประสบการณ์สามารถพัฒนาผู้เรียนได้ 4 ด้าน คือ พัฒนาการสื่อสารแบบเปิด การทำงานเป็นทีม การจัดการ และการแก้ปัญหา ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจว่าจะต้องทำอะไรบ้างจึงจะทำงานได้ประสบความสำเร็จ

Hogan and Cristine (1992) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การนำรูปแบบการเรียนการสอนจากประสบการณ์มาใช้ในการสอนวิชาพฤติกรรมองค์กร ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาการทำงานเป็นกลุ่ม ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และการช่วยเหลือกันในการเรียนของกลุ่มทดลองสูงกว่ากลุ่มควบคุมอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยใช้การสอนโดยใช้กรณีศึกษา การทำรายงาน การทำกิจกรรมกลุ่ม และการสอบด้วยข้อสอบแบบปรนัย การเขียนตอบสั้นๆ และการเขียนอภิปราย จากกรณีศึกษา

Eisner (1993) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การสร้างรูปแบบการประเมินการศึกษา ดัชนีที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้ที่เกิดจากการเรียนผ่านประสบการณ์สามารถช่วยให้ผู้เรียนทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ ช่วยให้นักศึกษาเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนทั้งกระบวนการ ไม่ใช่เพียงบางส่วนและสามารถเลือกการตอบสนองกลับได้หลากหลายวิธี นอกจากนี้ยังเป็นการฝึกความ สามารถในการแก้ปัญหา และทักษะการตีความ

Davies and Cohen (1995) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเปรียบเทียบระบบการสนับสนุนทางสังคมและการคาดหวังสัมพันธภาพของวัยรุ่นและผู้ใหญ่ ผลการวิจัยพบว่าในส่วนของ การเรียนการสอนเชิงประสบการณ์นอกชั้นเรียนช่วยฝึกการทำงานเป็นทีมและการแก้ปัญหา ฝึกการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ช่วยลดความเครียดและความกลัวในการทำงาน

Johnson (1996) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลประโยชน์ที่ได้รับจากการเรียนเชิงประสบการณ์ ตามการรับรู้ของนักศึกษา ผลการวิจัยพบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมนอกชั้นเรียนของนักศึกษาได้ฝึกทักษะการอยู่ร่วมกัน ทักษะการทำงานเป็นทีม ทักษะการแก้ปัญหา ทักษะการเป็นผู้นำและฝึกความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

Maxwell (1997) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานกลุ่มด้วยการสร้างการทำงานเป็นทีมจากการฝึกผจญภัย ผลการวิจัยพบว่า การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ช่วยฝึกทักษะการแก้ปัญหาและช่วยเสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างสมาชิก

Yan Fung Mok (1999) ได้ศึกษาลักษณะบทบาทหน้าที่และประสิทธิผลของการเรียนรู้จากประสบการณ์ พบว่ามีลักษณะบทบาทหน้าที่ 10 ประการ มีผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้จากประสบการณ์ ได้แก่

1. ประสบการณ์เดิม
2. การทบทวนไตร่ตรอง
3. การสร้างความหมายจากประสบการณ์
4. ความรู้สึก
5. การรับรู้คุณค่าและสังคม และอิทธิพลของวัฒนธรรม
6. ความมุ่งมั่นที่ปรับปรุงให้ดีขึ้น
7. การมีอิสระในการเรียนรู้ของบุคคล

8. แรงจูงใจ
9. การเรียนรู้ด้วยตนเอง
10. ทักษะการเรียนรู้

Ewet (2000) ได้ศึกษาเรื่องการเรียนรู้จากประสบการณ์โดยใช้แบบฝึกหัดในหลักสูตรการบริหารทางการตลาด ผลการวิจัยพบว่า สถาบันการศึกษาที่สอนด้านธุรกิจมักจะเน้นให้ความสนใจกับทฤษฎีและศัพท์ทางเทคนิคมากเกินไป โดยละเอียดหรือไม่ค่อยให้ความสนใจกับการฝึกทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ดังนั้นเรียนรู้จากประสบการณ์จึงเป็นรูปแบบการสอนที่สำคัญที่จะช่วยพัฒนาการทำงานเป็นทีม การสร้างทีมงาน การพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทักษะการรับฟัง รวมทั้งการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

Gremeler (2000) ได้ทำการศึกษาเรื่อง การเรียนเชิงประสบการณ์แบบฝึกหัดในหลักสูตรการบริหารทางการตลาด ผลการวิจัยพบว่าสถาบันการศึกษาที่สอนด้านธุรกิจมักจะให้ความสนใจกับทฤษฎีและศัพท์ทางเทคนิคมากเกินไป โดยละเอียดหรือไม่ค่อยให้ความสนใจกับการฝึกทักษะการสื่อสารและการทำงานร่วมกัน ดังนั้นการเรียนรู้เชิงประสบการณ์จึงเป็นรูปแบบการสอนที่สำคัญในวิชาการบริหารทางการตลาด ซึ่งช่วยพัฒนาการทำงานเป็นทีม การสร้างทีมงาน การพัฒนาทักษะการสื่อสาร ทักษะการรับฟัง รวมทั้งการคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา

Hamer (2000) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลการจัดกิจกรรมในชั้นเรียนโดยใช้การประยุกต์ใช้เทคนิคการสอนโดยการเรียนรู้จากประสบการณ์ ผลการวิจัยพบว่า การนำเอาเทคนิคการสอนโดยใช้การเรียนรู้จากประสบการณ์มาใช้ในชั้นเรียนช่วยส่งเสริมการทำงานเป็นกลุ่ม และยังส่งเสริมการคิดแก้ปัญหา ช่วยให้ผู้เรียนมีความกระตือรือร้นในการเรียนและทำให้การทำงานร่วมกันมีประสิทธิภาพ

Sottile (2000) ได้ทำการศึกษาเรื่อง ผลกระทบของการสอนจากประสบการณ์ในการพัฒนานิสิตนักศึกษาในวิทยาลัย พบว่า ผลการจัดการเรียนการสอนจากประสบการณ์ช่วยพัฒนาทักษะการแก้ปัญหา เสริมสร้างสัมพันธภาพระหว่างบุคคลซึ่งประกอบไปด้วยความไว้วางใจ สัมพันธภาพระหว่างเพื่อน การสื่อสารระหว่างบุคคล การทำงานร่วมกับผู้อื่น มีทักษะทางสังคม และเสริมสร้างสมรรถภาพทางร่างกาย

จากงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ ทั้งภายในและต่างประเทศพบว่า การเรียนรู้จากประสบการณ์เป็นรูปแบบการเรียนการสอนที่นำมาใช้ได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพกับผู้เรียนผู้ใหญ่ โดยมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องประกอบด้วย เป้าหมาย การเรียนรู้ ประสบการณ์ ค่านิยม ความเชื่อ และการสร้างความหมายจากประสบการณ์ ทั้งนี้เห็นได้ว่าการนำรูปแบบการเรียนรู้จากประสบการณ์มาใช้ในการส่งเสริมพัฒนาผู้เรียนผู้ใหญ่ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็น การคิดวิเคราะห์ การคิดอย่างมีวิจารณญาณ การฝึกเป็นผู้นำและผู้ตาม การแสวงหาข้อมูล และการส่งเสริมคุณภาพชีวิต โดยนักการศึกษาผู้ใหญ่ต้องมีบทบาทอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้มากกว่าเป็นครูผู้สอน และสร้างแรงจูงใจให้ผู้เรียนรับรู้คุณค่าและอิทธิพลของวัฒนธรรมในการสร้างทักษะการเรียนรู้โดยสนับสนุนให้ผู้เรียนผู้ใหญ่ใช้ประสบการณ์ของตนเองมาใช้ในการบวนการเรียนรู้อันมีผลต่อประสิทธิผลการเรียนรู้จากประสบการณ์

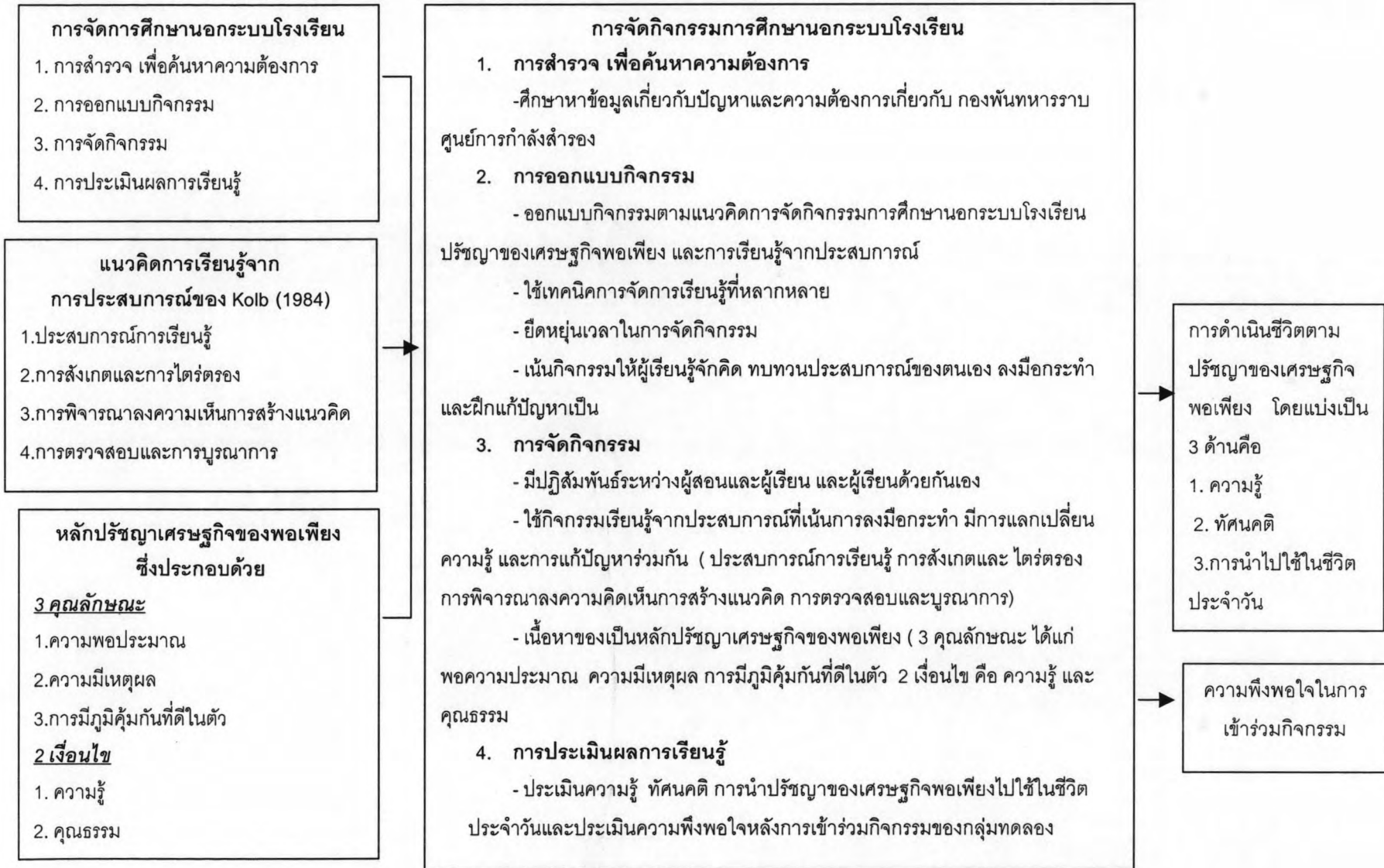
ตอนที่ 6 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ผู้วิจัยได้นำแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียนมาสังเคราะห์ (Kidd, 1983. Knowles, 1980. สมคิด อิศระวัฒน์, 2543. อาชัญญา รัตนอุบล, 2544.)สร้างเป็นรูปแบบการจัดการศึกษานอกระบบโรงเรียน โดยนำมาใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียนผู้ใหญ่ เพื่อดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งมีรายละเอียดของแต่ละขั้นตอน ดังนี้

1. การสำรวจ เพื่อค้นหาความต้องการ
2. การออกแบบกิจกรรม
3. การจัดกิจกรรม
4. การประเมินผลการเรียนรู้

นอกจากนี้ได้ศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์เอกสารแนวคิดการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Dewey, 1974. Kolb, 1984. Pfeiffer and Ballew, 1988. Evans, 1994. Burnard, 1996.) ซึ่งนำมาใช้ในการจัดกิจกรรม เนื่องมาจากกลุ่มเป้าหมายเป็นทหาร ดังนั้นถือว่าเป็นกลุ่มผู้ใหญ่ ซึ่งผู้ใหญ่คือผู้ที่มีประสบการณ์ชีวิตสูง จึงเกิดการเรียนรู้แบบลงมือทำจริง โดยการเรียนรู้ดังกล่าวต้องสามารถใช้ความรู้และทักษะที่ได้เรียนรู้มาใช้ได้ทันที ซึ่งในการดำเนินการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เลือกขั้นตอนการเรียนรู้จากประสบการณ์ของ Kolb (1984) มาใช้ในการจัดกิจกรรมในครั้งนี้ เนื่องจากเห็นว่ามีรายละเอียด ชัดเจนและเหมาะสม สามารถเริ่มจากจุดใดจุดหนึ่งก็ได้ แต่ต้องดำเนิน

การให้ครบวงจร ซึ่งรูปแบบการเรียนรู้ยังได้รับการยอมรับอย่างกว้าง สำหรับด้านเนื้อหาของกิจกรรมจะนำหลักการปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการจัดกิจกรรมผู้วิจัยก็ได้ศึกษาข้อมูลและวิเคราะห์เอกสารแนวคิดปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (ประเวศ วะสี, 2541. สุขเมธ ตันติเวชกุล, 2541. ชัยอนันต์ สมุทวณิช, 2541. ทิศนา แชมมณี, 2546. สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์, 2548.) เพื่อนำเนื้อหา มาจัดกิจกรรมให้ผู้เข้าร่วมเกิดความรู้ ทักษะคิด และการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปใช้ในชีวิตประจำวัน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้สรุปออกมาเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

แผนภาพที่ 10 กรอบแนวคิดในการวิจัย